

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Kristijan Erjavec**

**Rasizem v evropskem nogometu**

**Diplomsko delo**

**Ljubljana, 2015**

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Kristijan Erjavec**

**Mentor: izr. prof. dr. Gregor Tomc**

**Rasizem v evropskem nogometu**

**Diplomsko delo**

**Ljubljana, 2015**

## **Rasizem v evropskem nogometu**

Rasizem v nogometu je aktualna problematika, ki zajema široko ozadje. Z razvojem globalizacije in medijev je šport postal dosegljiv celemu svetu in vsem družbenim krogom, nogomet pa je globalno gledano najbolj priljubljen in spremljan šport. Primeri rasizma v športu, sploh pa nogometu, s katerim se ukvarjajo igralci različnih ras in kultur celega sveta, javnost vselej močno razburijo. Glavno vprašanje oziroma cilj naloge je raziskati, zakaj prihaja do rasizma v evropskem nogometu in kako na to gleda in se proti temu bori Evropska nogometna zveza. Ob vsem tem je treba upoštevati družbeno in zgodovinsko ozadje, vpletenost čustev, pomen rivalstev. Prav tako se je treba zavedati, da je rasizem prisoten v družbi, iz te se prenaša v nogomet, saj so navijači in igralci del družbe. Rasizma iz nogometa verjetno nikoli ne bo mogoče povsem izkoreniniti, se pa morajo s tem v prvi vrsti spopasti v prvi vrsti Mednarodna nogometna zveza in Evropska nogometna zveza ter nacionalne zveze z ligami in pristojni organi.

**Ključni pojmi:** nogomet, Evropa, rasizem, diskriminacija, UEFA.

## **Racism in European football**

Racism in football is a topical issue with broad implications. Globalisation and the growth of mass media have made sport accessible the world over and to all social classes. Football ranks as the most popular and watched among all sports. With the game played by athletes of all races and cultures from around the world, cases of racism in football upset the fans. This thesis sets out to explore the causes of racism in European football and the strategy for tackling racism adopted by the Union of European Football Associations (UEFA). In doing so the social and historical context as well as the presence of emotions and importance of rivalries in football must be considered. Racism is present in society in generally and transferred to the football pitches. It is therefore unlikely that racism can be fully eradicated in football. Still, the International Federation of Association Football (FIFA), UEFA and the national associations must be at the front line of the fight against racism in football.

**Key words:** football, Europe, racism, discrimination, UEFA.

## KAZALO

|     |                                                                        |    |
|-----|------------------------------------------------------------------------|----|
| 1   | UVOD .....                                                             | 5  |
| 1.1 | Namen .....                                                            | 5  |
| 1.2 | Hipotezi .....                                                         | 5  |
| 1.3 | Metodologija .....                                                     | 6  |
| 1.4 | Struktura dela .....                                                   | 6  |
| 2   | RASIZEM .....                                                          | 8  |
| 2.1 | Rasizem v športu in nogometu .....                                     | 9  |
| 2.2 | Rasizem in nogomet .....                                               | 11 |
| 2.3 | Navijaštvo .....                                                       | 12 |
| 2.4 | Boj proti rasizmu v nogometu .....                                     | 12 |
| 3   | EVROPSKA NOGOMETNA ZVEZA (Uefa) .....                                  | 14 |
| 3.1 | Pravilniki .....                                                       | 15 |
| 4   | ŠTUDIJE PRIMERA .....                                                  | 17 |
| 4.1 | Anglija .....                                                          | 17 |
| 4.2 | Italija .....                                                          | 20 |
| 4.3 | Rusija .....                                                           | 24 |
| 4.4 | Poljska .....                                                          | 26 |
| 4.5 | Slovenija .....                                                        | 28 |
| 5   | SKLEP .....                                                            | 31 |
| 6   | LITERATURA .....                                                       | 35 |
|     | PRILOGE .....                                                          | 40 |
|     | PRILOGA A: Intervju z generalnim sekretarjem NZS Alešem Zavrlom .....  | 40 |
|     | PRILOGA B: Disciplinski predpisi Uefe .....                            | 43 |
|     | PRILOGA C: IX. resolucija: Evropski nogomet družno proti rasizmu ..... | 44 |
|     | PRILOGA C: Deklaracija izvršnega odbora UEFA proti rasizmu .....       | 45 |
|     | PRILOGA D: Intervju z Marcosom Tavaresom, napadalcem NK Maribor .....  | 47 |

# **1 UVOD**

## **1.1 Namen**

Rasizem v nogometu je pod drobnogledom od 60-ih let dalje, takrat se je za problematiko začelo zanimati družboslovje, predvsem v Angliji, kjer se je med prvimi pojavil in razširil huliganizem. Od tega obdobja dalje so najmočnejše nogometne lige postale privlačne za igralce s celega sveta - do tega je prišlo predvsem z razvojem športa in globalizacijo - nogomet je tako postal multietničen in multinacionalen šport. Tarče rasizma so vsi igralci, manj znani in tudi zvezdniki. Ti so deležni velike medijske pozornosti, ker je nogomet najbolj priljubljen ekipni šport na svetu, pa je problematika v zadnjem času še toliko bolj izpostavljena.

Rasizma v nogometu verjetno ni mogoče povsem izkoreniniti. Primerov je vse več, kljub poročanju in poizkusih preprečitve z raznimi akcijami, kaznimi in vedno strožjimi ukrepi, so tarče rasističnih vzklikov in gest tudi največji zvezdniki evropskega in svetovnega nogometa, med njimi Mario Balotelli, Yaya Toure, Kevin-Prince Boateng, Roberto Carlos in mnogi drugi.

Za sankcije rasističnih izgrediv so v prvi vrsti odgovorne države oziroma posamezne nacionalne nogometne zveze ter Evropska nogometna zveza (Uefa) kot krovna organizacija, ki je v zadnjih letih storila veliko pri preprečevanju in osveščanju, kljub zatrdjanju pa se zdi, da so njeni poizkusi brez pravega uspeha. Cilj naloge je raziskati problem rasizma v evropskem nogometu in kako se proti temu bori Evropska nogometna zveza v sodelovanju s preostalimi državami članicami.

## **1.2 Hipotezi**

1. Uefa vseh primerov rasizma ne obravnava enako. Na nekatere se odzove hitro in ostro, druge obravnava počasneje in z milejšimi kaznimi. To se pojavlja kljub temu, da so vse evropske države enakopravne članice Evropske nogometne zveze. Ruske primere ali primere iz vzhodne Evrope družba bolj obsoja kot pa zahodnoevropske, takšen občutek daje tudi Uefa s svojimi odločitvami in obrazložitvami.

Svoje vloge pri preprečevanju rasizma v nogometu bi morali odigrati delegati tekem in sodniki, ki imajo po pravilih Uefe pravico, da ob rasističnih izpadih tekmo prekinejo in celo odpovejo, a do tega ne prihaja oziroma so ti primeri redki, predvsem prihaja do opozoril, manj pa do samih prekinitev.

2. Zdi se, da nekatere zveze pri soočanju s problemom rasizma oklevajo in se ne spopadejo s težavo. V zahodnem delu Evrope, začenši z Anglijo, so primeri rasizma v nogometu redki, saj so se s tem začeli spopadati že pred leti, medtem ko se vzhodni del Evrope s tem še spopada in so tudi rasistični primeri bolj pogosti, posledično pa se te obsoja in izpostavlja.

Pomembno je tudi raziskati vprašanje, ali se lahko kljub mnogim akcijam rasizem iz nogometa izkorenini. Rasizem je namreč prisoten na vseh področjih, je del družbenega vsakdana. Ljudje, ki hodijo na nogometne tekme, na teh izražajo svoja čustva ter se v večini primerov obnašajo drugače kot v vsakdanjem življenju. Navijajo za svoj klub in svoje igralce, žalijo pa tekmece. Če bi želeli rasizem izkoreniniti iz nogometa, bi ga najprej morali izločiti iz družbe kot take.

### **1.3 Metodologija**

V diplomski nalogi se bom osredotočil na Uefo kot krovno evropsko nogometno organizacijo. Njeni dokumenti, ki so jih v boju proti rasizmu podpisale vse njene članice, so ključni za boj proti temu v evropskem nogometu. Nacionalne nogometne zveze sicer lahko za lastne primere deloma prilagodijo pravilnike, vendar gre za minimalna odstopanja. S pregledom teh dokumentov bom predstavil statut oziroma pravilnik. Z deskriptivno metodo in tudi zgodovinsko bom predstavil zgodovino rasizma v športu in nogometu ter boj proti temu, omenjenih metod se bom posluževal tudi pri študijah primera. Pri teh bom uporabil še primerjalno metodo. V študiji primera Slovenije bom uporabil metodo intervjuja, s katero bom pridobil mnenje, vpogled nogometašev oziroma funkcionarjev.

### **1.4 Struktura dela**

Diplomsko delo je razdeljeno na pet poglavij. V uvodnem poglavju je opredeljen namen, predmet in cilj proučevanja, uporabljena metodologija, hipotezi ter raziskovalna vprašanja

in sama struktura dela. V drugem poglavju sem opredelil pojem rasizma, na kratko orisal rasizem v športu in boj proti njemu ter se navezal na nogomet. V tretjem poglavju je predstavljena Evropska nogometna zveza, njen pravilnik na področju diskriminacije oziroma rasizma, kakšne so kazni in ukrepi za kršitelje, kakšna so prizadevanja Uefe, odnos do problematike, kako poteka postopek, na kakšni podlagi in kako se lahko nekdo pritoži ter kdo odloča v teh postopkih – kdo sestavlja komisijo.

V četrtem poglavju sem se osredotočil na štiri oziroma pet študij primera. Analiziral sem dve zahodni (Anglija in Italija) in dve vzhodni državi (Rusija in Poljska) ter jih med seboj primerjal in vključil v družbeni in zgodovinski kontekst, ki sta pri obravnavi pomembna dejavnika. Osredotočil sem se na najbolj znane primere, saj je teh na splošno ogromno. Posebej sem predstavil primer Slovenije, kjer so bili tarče rasizma temnopolti igralci Serge Akakpo, Vicente, Jean Philippe Mendy in Marcos Tavares. Temu sledi še zadnje poglavje, ki je namenjeno diskusiji in sklepu ter ugotavljanju veljavnosti oziroma neveljavnosti hipoteze.

## 2 RASIZEM

Diskriminacija je nestrpnost, pomanjkanje spoštovanja ali prepričanj, ki so drugačna od naših (Brander in drugi 2006, 34). Nestrpnost je oblika ustvarjenih stereotipov in predsodkov, rasizem pa temelji na prepričanju, da človeške lastnosti in sposobnosti določene rase ali kar celotno raso vrednotimo kot več ali manj vredne (Zakrajšek 2014, 8).

Navijači se na stadionu identificirajo z narodom, regijo ali mestom, kateremu pripadajo in športni dogodek dojemajo skozi prizmo mednarodnega rivalstva, kar pogosto privede do sovražnih izbruhov. Dodaten čar dajejo tekme med velikimi rivali, mestni dvoboji in podobne tekme, ko se v ljudeh zbudijo čustva, ki pa so vse (pre)pogosto vzrok za izgrede (Zakrajšek 2014, 9).

Košir (1997, 5) o huliganstvu zapiše, da gre za načrtovano, zavestno in organizirano nasilje, ki se prostorsko navezuje na tekmo, vsebinsko pa je relativno neodvisno od samega športnega dogajanja.

Ne moremo mimo dejstva, da rivalstva, pomembne tekme in morebitne spopade dodatno pogrejejo še predstavniki medijev in politike. Prvi se vse preveč ukvarjajo z napetostmi med navijači in navijaškimi skupinami, pogrevajo pretekle incidente in javnost spominjajo, kaj se lahko zgodi ali pa se je že zgodilo. Politični pritisk je velik, kadar gre za zgodovinsko pomembne tekme, kot so na primer na Balkanu, in se odgovorni moške odločajo za varnostne ukrepe, ki med navijači vzbujajo le slabo voljo. V takšnem okolju do izgredov pride še hitreje. Ne smemo pozabiti niti na pripadnost in zvestobo navijačev do klubov, kot je to na primer tradicionalno pomembno v Italiji in Angliji, kjer je ljubezen do kluba otroku položena v zibelko. Navijač je enemu klubu zvest vse življenje, zvestobo pa izkazuje na različne načine, tudi s sovražnostjo do velikih tekmecev na različne načine. Številni navijači so v intervjujih na vprašanje, zakaj prihaja do rasizma oziroma kaj je vzrok zanj, odgovorili, da gre le za provokacijo, s katero poskušajo zmotiti zbranost nasprotnika, in da niso rasisti. Med provokacijo in žalitvijo je tanka meja. Žalitev, da je nasprotnik slab igralec ali izžvižgavanje, je težko primerjati z oponašanjem opičjih vzklikov ali metanjem banan pred temnopolte nogometaše; v tem primeru gre za napad na



barvo kože, na človeka kot takšnega in ne gre za provokacijo, s katero nekdo želi nasprotnika pripraviti do napake.

V rasističnih vzklikih na športnih dogodkih se velikokrat izpostavlja sovražnost do tujcev, ljudi druge rase, emigrantov in azilantov. Poleg teh, ki so ideologije skrajne desnice, so drugi še nacionalizem, fašizem in ksenofobija, prav to pa bom skušal v naslednjih poglavjih izpostaviti.

## **2.1 Rasizem v športu in nogometu**

Šport v kontekstu sodobne (množične) kulture je povezan z modernizacijo in razvojem modernega športa, ki ga je zaznamovala imperialna in nacionalna ideologija (Velikonja in drugi 2009, 16).

Nekatere športne zvrsti so bile nekoč na voljo le za določene dele družbe, z razvojem in globalizacijo so postale dostopne tudi preostalim (tenis in golf včasih le za belce in bogate, zdaj tudi za črnce, manj premožne in tako dalje). Pred nekaj desetletji je bil v evropskem vrhunskem športu majhen odstotek temnopoltih oziroma pripadnikov etničnih manjšin, v zadnjem obdobju je ta odstotek vedno večji. Ovir za ukvarjanje s športom je vse manj, je pa ena glavnih še vedno diskriminacija v najširšem pomenu. Znotraj te nas bo zanimal rasizem, bolj natančno rasizem v nogometu, ki je vse bolj pogost v športu, ki je eden najbolj priljubljenih - če ne celo najbolj - na svetu; zato so tudi primeri rasizma v nogometu toliko bolj izpostavljeni in na udaru javnosti.

Tako kot sta se modernizirala svet in družba, se je moderniziral tudi šport. Pomembna značilnost modernizacije športa v 20. stoletju je interakcija s številnimi družbenimi spremembami, ko postanejo družbene ločnice, kot so starost, spol, rasa, nacionalna in razredna pripadnost, nepomembne pri iskanju in določanju najboljših (Velikonja in drugi 2009, 106).

Šport je v nekaj zadnjih desetletjih postal pomemben element vsakdanjega življenja, mediji so njegov pomen še izdatno okrepili. S to medijsko podporo, pa tudi tehnološkimi sredstvi, ki so na voljo za informiranje, in močjo globalizacije, sta športnik in šport s povsem drugega konca sveta dosegljiva vsakomur. Vendar ima vsaka medalja dve plati. V ospredju je tudi vse bolj negativen del športa – izgrede, nasilje in v obravnavanem primeru rasizem v športu oziroma nogometu.

Primerov rasizma v zgodovini športa je ogromno. Uvodoma izpostavljam tri, ki so se za vedno zapisali v zgodovino in imajo pomembno vlogo, ob tem pa imajo velik pomen v boju temnopoltih športnikov pri enakopravnosti.

Jackie Robinson ni bil le izjemen igralec baseballa, temveč je bil prvi Afroameričan, ki je nastopil v najmočnejši ligi Major League Baseball, njegov doprinos gibanju za Civil Rights Movement pa je ogromen. Črnci v obdobju njegovega igranja so bili deležni zatiranja, igrali so lahko le v tako imenovani negro ligi. Tudi ko se je Robinson prebil v elitno ligo, je bil sprva tarča rasizma, a se je s tem soočal z nasmeškom na obrazu in je poleg iger na igrišču svoj del odigral tudi v boju proti rasizmu v športu. Kljub grožnjam in vzklikom se ni dal in z igrami je pridobil tolikšne simpatije, da je liga v njegov spomin upokojila njegovo številko 42, obeležuje pa tudi dan Jackieja Robinsona.

Naslednji velikan športa, ki je veliko doprinesel k večji enakovrednosti črncev v športu in družbi nasploh, ob tem pa se je tudi sam soočal z rasističnimi opazkami, je bil boksarski šampion Muhammad Ali. Poleg uspehov v ringu je bil velik borec za versko svobodo in rasno pravičnost. Ali je prijateljeval z Malcolmom X, enim najbolj vplivnih črncev v zgodovini ZDA, ki je boksarja navdušil. Zagovarjal je enakost med ljudmi in človekove pravice za vse, ne glede na barvo kože. Ko se je Ali dokončno spreobrn timer v islamsko vero, je postal še bolj goreč zagovornik enakosti vseh ljudi, zaradi vere pa se je znašel tudi v težavah. Bil je odkrit borec proti rasizmu in za črnske pravice, vseskozi je trdil, da se naj Amerika osredotoči na boj doma in ne na boj proti Vietnamu, proti katerem se je v njegovem obdobju vojskovala.

Eden ključnih dogodkov se je zgodil na največji športni prireditvi, olimpijskih igrah 1968 v Mexico Cityju. Temnopolta ameriška atleta Tommie Smith in John Carlos sta osvojila zlato in bronasto odličje, v zgodovino pa sta se zapisala na zmagovalnem odru, ko sta v znak protesta proti rasizmu visoko v zrak dvignila roko oziroma pest. Na odru sta bila brez čevljev, s čimer sta opozarjala na revščino, z odpeto jakno sta kršila olimpijski protokol, z dvigom pesti pa sta spomnila na solidarnost z gibanjem za človekove pravice. S svojo gesto sta želela opozoriti svet, da Amerika ni tako lepa, kot jo svet prikazuje.

Ti izpostavljeni dogodki, predvsem zadnji na olimpijskih igrah, so poželi precej zanimanja, seveda tako pozitivnega kot negativnega. A so počasi in vztrajno spreminjali šport in odnos do temnopoltih športnikov. Dandanes si težko predstavljamo belopolto

ekipo v najmočnejši košarkarski ligi NBA ali pa osmerico belopolnih sprinterjev na finalu svetovnega atletskega prvenstva. Kljub vsemu so si morali temnopolti športniki te nastope izboriti, saj so jih pred desetletji gledali zviška in so bili vse prej kot spoštovani športniki.

## **2.2 Rasizem in nogomet**

Rasizma iz nogometa verjetno ne glede na vse ni mogoče povsem izkoreniniti. Zanj so odgovorni predvsem navijači, ki na tribunah oponašajo opičje vzklike, pesnijo rasistične napeve in igralce žalijo z drugimi besedami. Sami so prepričani, da s tem predvsem motijo nasprotne igralce, vendar s tem predvsem škodijo svojemu klubu. Nacionalna nogometna zveza, Evropska nogometna zveza in Mednarodna nogometna zveza tovrstne primere namreč strogo kaznujejo, kazni pa so seveda deležni klubi. Omenjeni akterji imajo v zadnjem obdobju z rasizmom v nogometu veliko dela.

Krovna organizacija, Mednarodna nogometna zveza (Fifa), v sklopu programa Družbena odgovornost – Antirasizem sporoča, da se zaveda svoje vloge v vodenju boja proti diskriminaciji v nogometu. V zadnjih letih je na tem področju naredila precej, od uvedbe novih pravil, usmeritev, programov do vključevanja klubov, igralcev in drugih ljudi iz sveta nogometa, a se še vedno zdi, da je prostora za napredek ogromno.

Zanimivo je razmišljanje psihologa Mateja Tuška, ki je v intervjuju za Šport TV dejal: »Mislim, da danes ne gre le za rasizem, ampak gre za vse negativne dejavnike v življenju. Iščemo razloge za krizo, za neuspeh zunaj sebe in tako lažje dojemamo lastne težave, strese in slabe pogoje. Skušamo najti neko opravičilo za vse skupaj in rasizem, nacionalizem ter druge oblike diskriminacije so nič drugega kot le opravičilo ljudi za lasten neuspeh in bedo« (Klakočar Stele 2014).

*Ko je tekme konec oziroma naslednji dan, je vse skupaj bistveno manj boleče in strasti se umirijo. Je pa drugače, če se vse skupaj konstantno ponavlja. Primer je denimo situacija, ko te navijači tvojega lastnega moštva ne sprejmejo in te nenehno žalijo. Vsako tvojo napako, vsak tvoj napačen gib pospremiijo z žalitvami. Eno je, če si torej tarča nasprotne ekipe, popolnoma drugače pa, ko si žrtev lastnega kluba, lastnih navijačev, morda celo soigralcev. Tukaj je stvar veliko bolj problematična, saj ne gre za enkratno žalitev, pač pa nenehno nalaganje in prilivanje na ogenj (Klakočar Stele 2014).*

## 2.3 Navijaštvo

V središču pozornosti raziskovalcev na področju navijaštva je brez dvoma huliganstvo. S tem se omejujejo na manjšo skupino navijačev, večinski del pa obravnavajo redko ali sploh ne (Spaaij 2006, 2). Javna podoba huliganov se je izoblikovala že davno, posledično še vedno velja, da so huligani krivi za vse, kar se zgodi slabega; to je nasilje, rasizem, drugi neprimerni vzkliki in napisi ... A številne raziskave kažejo, da temu ni zmeraj tako (Spaaij 2006, 3). Stereotipno je razmišljati, da je angleški huligan pripadnik srednjega razreda, poln tetovaž, pripadnike desničarske politike, sovražen do vseh in nasilen. Toda takšno podobo so si sami ustvarili z dejanji, obnašanjem in izgledom, čeprav se je podoba huliganov na Otoku v zadnjih dveh desetletjih drastično spremenila, o čemer več v študiji primera Anglije.

Na vprašanje, zakaj nekdo postane navijač nekega kluba ali reprezentance, lahko damo več odgovorov. Nekateri se za to odločijo, da zadovoljivo nek svoj interes, tudi če jih morda nogomet v prvi vrsti ne zanima. Večina se za to odloči, ker imajo šport oziroma nogomet radi, drugi razlogi so še podpora mestu oziroma regiji, državi in želja po druženju. Ta pripadnost mestu ali regiji je posebej značilna za Anglijo. Tam pravijo, da ti je ljubezen do kluba oziroma za koga boš navijal položena v zibelko. Angleški navijači za svoje ljubljene klube navijajo strastno, brez pomisleka odštejejo nekaj sto funtov za letno karto ali pa potujejo na drugo stran Otoka, da bodrijo svoje ljubljence.

Cipot (1996, 4) loči tri vrste navijačev: navadne navijače, ultra navijače in huligane. Navadne navijače zanima klub in samo navijaštvo, so dobro organizirani, navijajo pa miroljubno. Ultra navijačem je pomembno vzpodbujanje kluba, radi pa poskrbijo tudi za promocijo samih sebe. To počnejo z raznimi koreografijami, napisi, zastavami, petjem pesmi. Na nek način iščejo pozornost, so pa tudi potencialni izgredniki. Huligani so najbolj ekstremna vrsta. Njihov glavni cilj je nasilje, stadione in tekme izkoriščajo za izvajanje nasilja, mednje so pomešani politični ekstremisti, nacisti, fašisti, rasisti ...

## 2.4 Boj proti rasizmu v nogometu

FARE (Football Against Racism in Europe, Nogomet proti rasizmu v Evropi) je organizacija, ki združuje posameznike, neformalne skupine in organizacije v skupnem boju proti neenakosti v nogometu, šport pa dojema kot sredstvo za družbene spremembe.

Bori se proti vsem oblikam diskriminacije: rasizmu, skrajno desničarskem nacionalizmu, seksizmu, trans- in homofobiji ter diskriminaciji invalidnih oseb (Farenet.org).

FARE so ustanovili leta 1999 na Dunaju, kjer so se srečale navijaške skupine, antirasistične nevladne organizacije, migrantske in etnične manjšinske organizacije iz 14 evropskih držav in razpravljale o problemu rasizma (Kassimeris 2009, 44).

FARE je v boju proti rasizmu glavni partner Uefe. Tesno sodelujeta od leta 2001, to leto pa lahko označimo za začetek boja proti rasizmu v evropskem nogometu. Uefa FARE pomaga finančno, vsako leto pa skupaj organizirata FARE akcijski teden. Tretji krog lige prvakov in evropske lige je namreč v znamenju boja proti rasizmu, na kar opominjajo na tekmah nogometaši. V sklopu akcijskega tedna organizirajo razne delavnice, okrogle mize in debate, turnirje, na katerih sodelujejo navijači, klubi, zveze, etnične manjšine in organizacije (Uefa, Social Responsibility). Uefa je leta 2001 uvedla kazni in prepovedi, začela sodelovati s FARE, leto kasneje pa skupaj s FARE pripravila načrt boja proti rasizmu v desetih točkah (glej prilogo).

FARE bi težko obstajal brez organizacije Football Unites, Racism Divides (FURD; nogomet združuje, rasizem razdružuje). Nastal je namreč ob ideji skupin iz 13 držav, FURD je ustanovitveni član in partner. FURD je nastal zaradi številnih rasističnih napadov na azijsko in somalijsko mladino v Angliji, predvsem v Sheffieldu. Cilj srečanja in ustanovitve je bil »narediti nekaj«, januarja 2004 pa je delo FURD dobilo potrditev s strani Uefe, ki je projekt izpostavila kot modelni projekt v svojem Združeni proti rasizmu v evropskem nogometu: Vodič do dobre prakse (Unite Against Racism in European Football: Uefa Guide to Good Practice) (FURD).

Tretja organizacija, ki ima veliko zaslug pri omejevanju in preprečevanju rasizma v nogometu, je Kick It Out. Ustanovili so jo - kampanjo leta 1993, telo leta 1997 - angleška nogometna zveza, zveza profesionalnih nogometašev, premier liga in nogometna liga. Nastala je zaradi poziva klubov, igralcev in navijačev, da se soočijo z rasizmom. V mednarodnem pogledu je povezana s Fifo, Uefo in FARE (Kick it Out).

### **3 EVROPSKA NOGOMETNA ZVEZA (Uefa)**

Evropska nogometna zveza (Union of European Football Associations) ali Uefa je krovna nogometna organizacija v Evropi in je ena od šestih konfederacij, ki tvorijo Mednarodno nogometno zvezo Fifa. Ustanovljena je bila 15. junija 1954 v Baslu. Uefa sestavlja 54 držav članic, od leta 1994 je članica tudi Slovenija. Predstavlja evropske nacionalne zveze in vodi nacionalna in klubska tekmovanja na stari celini. Ob tem je odgovorna še za denarni nadzor, pravila in usmeritve. Ima štiri ključne organe, skozi katere deluje: kongres, izvršni odbor, predsednika in pravosodna telesa (UEFA 2014).

Glavna naloga Uefe je skrb za nogomet ter razvoj enotnosti in solidarnosti v nogometu. Pri oblikovanju politik sodeluje 19 komitejev, ki imajo v glavnem svetovalno nalogo. Člani komitejev se zamenjajo vsake štiri leta.

Uefa ima dva disciplinska organa: za nadzor in etiko ter pritožbenega. Disciplinski inšpektorji predstavljajo organizacijo pred disciplinskim organom. Omenjeni odbori so neodvisni od organizacije, člani pa so nanje vezani s pravili in predpisi Uefe (UEFA, Disciplinary regulations).

S tem, ko sem postavil hipotezo in se spraševal, ali prihaja do delitve na vzhod in zahod ter na podlagi tega do neenakopravnega obravnavanja, je ključno pogledati tudi, kako so sestavljene komisije disciplinskih organov Uefe. Iz dokumentov, objavljenih na spletni strani Uefe, je razvidno, da so v vseh komitejih, ne samo disciplinskih, zastopane vse države članice, kar pomeni, da zahodne države v primerjavi z vzhodnimi niso bolje zastopane. Delovati morajo enakopravno in neodvisno, pa vendar nekateri primeri bodejo v oči.

Aprila 2012 je Manchester City zaradi zamude igralcev na drugi polčas evropske lige proti Sportingu Lizboni ostal brez 30.000 evrov, Uefa pa je rasizem na tekmi med Portom in Cityjem ocenila na 20.000 evrov. En mesec prej je Arsenal zaradi trenerja Arsena Wengerja, ki se je na tekmi proti Milanu soočil s slovenskim sodnikom Damirjem Skomino, moral plačati 40.000 evrov kazni. Še pet tisočakov več je moral plačati škotski Rangers, potem ko so navijači na tekmi evropske lige peli sektaške pesmi, poleg denarne kazni pa navijači niso smeli na eno gostujočo tekmo (The Telegraph 2013).

### 3.1 Pravilniki

V pravilniku Uefe (glej prilogo) je zapisano, da so subjekti disciplinske moči njene članice in njeni uradniki, ekipe in njihovi uradniki, uradniki na tekmi, igralci in vse osebe, ki jih na funkcijo določi Uefa (2). Jasni so tudi disciplinski ukrepi, ki jih Uefa lahko izreče v primeru nediscipline. To so opozorilo, ukor, globa, razveljavitev rezultata tekme, ponovitev tekme, odbitek točk za nazaj ali vnaprej, ukaz o predaji tekme, igranje za zaprtimi vrati, delno ali polno zaprtje stadiona, igranje tekme na nevtralnem igrišču, prepoved registracije igralcev za tekmovanja pod okriljem Uefe ... (3).

Kazen ne sme biti manjša od 100 in ne višja od milijona evrov, pri kaznih za posameznike ne več kot 100.000 evrov. Možne so tudi kombinacije kazni, na primer denarna kazen in igranje pred praznimi tribunami. V drugem poglavju je zapisano, da vsaka oseba, ki žali posameznikovo dostojanstvo na podlagi rase, barve kože, religije ali etnične skupine, dobi kazen prepovedi igranja vsaj na desetih tekmah ali določeno obdobje neigranja ali kakršno drugi primerno kazen (7).

Kadar pride do takšnega obnašanja članice zveze ali podpornikov kluba, se odgovornega kaznuje minimalno z delnim zaprtjem stadiona. Drugi prekršek se kaznuje s kaznijo ene tekme pred praznimi tribunami in kaznijo 50.000 evrov, nadaljnji pa z več kot eno tekmo brez gledalcev, zaprtjem stadiona, predajo tekme, odbitkom točk, izključitvijo iz tekmovanja (7).

Če okoliščine primera tako zahtevajo, lahko kompetentno disciplinsko telo zvezo ali klub kaznuje z dodatnimi kaznimi, kot so na primer igranje ene ali več tekem pred praznimi tribunami, zaprtje stadiona, predaja tekme, odvzem točk, izključitev iz tekmovanja (7).

Pomemben dokument je IX. resolucija: Evropski nogomet družno proti rasizmu (glej prilogo). V njem piše, da status Uefe predpisuje, da je glavni cilj promocija nogometa v duhu miru, razumevanja, fair-playa in brez kakršnekoli diskriminacije. V tej smeri bo delovala Uefa s svojimi članicami. Resolucija poziva sodnike, naj ustavijo, prekinejo ali celo odpovejo tekmo, če pride do rasističnega incidenta. V tej točki je razloženo, da bo sodnik v primeru incidenta tekmo prekinil in opozoril gledalce. Sledi daljša prekinitev tekme, skrajni ukrep je odpoved tekme, odgovornost bo nosila ekipa, katere navijači so.

Naprej je zapisano, da vsak igralec ali ekipa, spoznan(a) krivega rasističnega prekrška, dobi kazen neigranja vsaj na desetih tekmah. Prvi prekršek kluba oziroma reprezentance bo kaznovan z delnim zaprtjem stadiona, drugi z zaprtjem celega stadiona in denarno kaznijo. Poziva klube in zveze, naj poskrbijo za programe ozaveščanja, spopasti se morajo z rasizmom, v pomoč jih naj bodo antirasistične organizacije. Glavni akterji v boju proti rasizmu so nogometaši.

Tretji dokument je Deklaracija izvršnega odbora Uefe proti rasizmu. Po sprejemu izvršnega odbora so jo podpisali 15. decembra 2005 v Nyonu. V deklaraciji obsojajo vse tipe rasizma in izpostavljajo politiko ničelne tolerance proti vsem oblikam diskriminacije v evropskem nogometu. Izvršni odbor poziva vse nogometne akterje – od igralcev do sodnikov in trenerjev – naj bodo pozorni na rasistične prekrške, če pa pride do njih, naj jih razkrijejo in kaznujejo.



## 4 ŠTUDIJE PRIMERA

### 4.1 Anglija

Anglija je na obravnavanem področju zgled marsikateri drugi evropski državi. V angleškem nogometu je prisotnega malo rasizma, predvsem ga je precej manj kot v 70. in 80. letih. V tem obdobju so si zatiskali oči pred rasističnimi vzkliki (huliganov), dandanes so za tovrstna dejanja predvidene visoke in stroge kazni, ki so rasizem v nogometu močno zmanjšale. To je tudi eden ključnih dejavnikov, zakaj je stanje v Angliji v primerjavi z nekaterimi drugimi evropskimi državami veliko boljše.

Trenutno je odstotek temnopoltih igralcev na angleških zelenicah zelo visok in presega četrtino. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da je odstotek temnopoltih trenerjev v angleških klubih zelo majhen – med 92 profesionalnimi klubi v Angliji in Walesu je bil do 6. aprila 2014 temnopolt trener le en, Chris Hughton, trener Norwich Cityja (BBC 2014b). Prvi temnopolti trener je bil Tony Collins, ki je leta 1960 vodil Rochdale, kar nekako potrjuje prej omenjen podatek.

Angleški nogomet je bil v 70. oziroma 80. letih v primežu rasizma oziroma huliganizma nasploh. Boj z rasizmom Angleži bijejo od 90. let, kampanja Let's Kick Racism out of Football pa je v angleški elitni ligi prisotna od sezone 1993/94. Od takrat dalje je na to temo nastalo veliko člankov, novih kampanj in organizacij, priporočil, seminarjev ... Po letu 1989 in tragediji Hillsborough se je nogomet v Angliji (posledično tudi v Evropi) z varnostnega in organizacijskega vidika močno spremenil. Pa vendar, rasizem je še vedno prisoten; prisoten je na vseh ravneh igre, od navijačev do igralcev, osebja in trenerjev (Garland in Rowe 2001, 3).

Če se ozremo v zgodovino, nam je hitro jasno, da je primerov rasizma v britanskem nogometu veliko. Prvi temnopolti profesionallec v Veliki Britaniji (nekateri trdijo, da je bil celo prvi temnopolti profesionalni nogometaš na svetu) je bil Arthur Wharton, ki je nogomet igral med leti 1885 in 1902. Tarča rasizma je bil praktično povsod: na eni od tekem so ga pretepali z dežniki, navijači in mediji so ga klicali Darkie Wharton (Lavalette 2013, 169). Danes je Wharton pozabljeno nogometno ime, prostora v nogometni zgodovini

pa zanj ni, ker je temnopolt. Poleg izjemnih vratarskih sposobnosti za tisti čas je veljal tudi za velikega borca proti rasizmu.

Prvi temnopolti igralec, ki je zaigral za člansko reprezentanco Anglije, je bil šele leta 1978 Viv Anderson. Sploh prvi temnopolti nogometaš v dresu otroške/šolske selekcije Anglije je bil Benjamin Odeje leta 1971, leta 1977 je za mlado angleško reprezentanco do 21 let zaigral Laurie Cunningham (med drugim je bil tudi član Reala Madrida).

Primerov rasizma v angleškem nogometu je bilo veliko, angleška nogometna zveza pa je prvo kazen za tovrstno obnašanje izrekla šele leta 2004. Kaznovala je Millwall, katerega navijači so na tekmi pokala Carling proti Liverpoolu rasistično vzklikali Djimiju Traoreju (BBC 2004, 9. december). Zanimiv je tudi primer Rona Atkinsona, ki je kot trener West Bromwich Albiona v prvi enajsterici prvič v zgodovini britanskih ekip imel tri temnopolte igralce, leta 2000 pa je po »nesreči«, ko je bil komentator, z rasistično opazko užalil Marcela Desaillyja (McGavin 2004).

Do dveh medijsko odmevnih dogodkov v zvezi z rasizmom je prišlo leta 2011, ko so bili vanj vpleteni nogometaši in to zvezdniki angleškega oziroma svetovnega nogometa. Oktobra 2011 je po prvenstveni tekmi Manchester United – Liverpool francoski branilec Uniteda Patrice Evra obtožil urugvajskega napadalca Liverpoola Luisa Suareza rasističnih žaljivk. Angleška nogometna zveza je odprla preiskavo ter Suarezu kasneje naložila 40.000 funtov kazni in osem tekem prepovedi igranja. Suarez je v tistem obdobju imel težave z obnašanjem tako v Angliji kot na Nizozemskem, kjer je igral pred tem. Tudi Evra ni Suareza prvega obtožil rasizma; pred tem je obtožil Steva Finnana, enega od članov osebja Chelseaja. Suarez je takrat Evraju rekel negro, po številnih pričanjih in zasliševanjih, pa se je Suarez opravičil v javnosti, vendar ne Evraju. V poročilu primera (Goulding in drugi 2011, 103) so v obrazložitvi kazni zapisali, da so upoštevali status Suareza, ki je mednarodni nogometaš izjemnih sposobnosti, igra za enega najbolj znanih klubov na svetu, njegov položaj nosi odgovornost, prekršek spodkopava programe, ki jih podpira FA, večkrat je uporabil besedo negro, zato je prekršek še toliko bolj resen, zgodil pa se je na eni najbolj slavnih tekem v Angliji, ki si jo je ogledalo ogromno ljudi po celem svetu. Ob tem so izpostavili, da je imel primer velik družbeni odmev, zato je kazen po pravilniku prenizka, prepoved igranja na osmih tekmah in denarna kazen pa sta ravno pravšnja.

Nekaj dni kasneje po primeru Suarez-Evra je javnost razburkal nov, domnevno rasistični incident. Anton Ferdinand, član kluba QPR, je po tekmi s Chelseajem obtožil takratnega kapetana Anglije in Chelseaja Johna Terryja, da ga je ozmerjal s »fucking black cunt«, spor pa naj bi po tekmi vlačilnici zgladila. Preiskavo sta odprli FA in policija, Terryju pa je angleška nogometna zveza odvzela reprezentančni kapetanski trak. Prednost pri obravnavi primera je imela policija oziroma tožilstvo, sodišče pa ga ni spoznalo za krivega. Sledila je obravnava na nogometni zvezi, ki je Terryja spoznala za krivega, dobil je štiri tekme prepovedi igranja in denarno kazen v višini 220.000 funtov. Ferdinand kljub temu, da je priznal, da je žalil Terryja, ni dobil nikakršne kazni. Disciplinska komisija FA je zaslišala veliko nogometašev, tudi temnopolnih, zmotilo pa jih je več dejavnikov. Eden od njih je bilo tudi Terryjevo opisovanje dogodka s tekme lige prvakov proti Barceloni, ko je zaradi udarca nasprotnika prejel rdeči karton; Terry je trdil, da je bil nenameren, čeprav je bilo razvidno, da je bil nameren.

Tako kot v primeru Suareza so tudi pri Terryju upoštevali okoliščine, njegov status in status tekme, ob tem pa še njegovo disciplinsko statistiko, sojenje na sodišču in pričanja, zato so odločili, da je primerna kazen štiri tekme neigranja, 220.000 funtov denarne kazni in plačilo stroškov komisiji.

Opisana primera kažeta, da disciplinski organi v Veliki Britaniji v primerih rasizma delujejo. Tudi to lahko štejemo med razloge, zakaj se je rasizem na angleških nogometnih zelenicah zmanjšal. Zadnje pomembno dejanje v boju proti rasizmu je FA storila maja 2013, ko je sprejela novo pravilo. Igralec, spoznan za krivega rasistične zlorabe drugega nogometaša, dobi kazen neigranja vsaj na petih tekmah. Enaka je kazen za diskriminacijske primere, tudi glede religije, seksualnosti in nezmožnosti. Drug tovrsten prekršek se kaznuje z desetimi tekmami prepovedi neigranja in finančno kaznijo. Pravilnik velja od sezone 2013/14 (Conway 2013).

Pomembno vlogo pri premagovanju rasnih preprek v angleškem nogometu imajo tudi antirasistične organizacije in kampanje. Med najpomembnejšimi je Kick it Out, ki jo podpira vseh 92 profesionalnih klubov v Angliji in Walesu. Veliko je k temu doprineslo tudi ozaveščanje o rasizmu v družbi, razni pozivi in izobraževanja. Pa vendar niso vsi prepričani v kampanje. Po poročilu organizacije Football Unites, Racism Divides (2013), so kampanje naredile korak naprej v boju proti rasizmu in diskriminaciji, vendar so še vedno neučinkovite; rasizem med igralci in v družbi še vedno obstaja. Očitajo jim

predvsem, da preveč težijo k usmeritvam, izobraževanju in svetovanju, premalo pa k dejanjem.

Rasizem v angleškem nogometu je v primerjavi z drugimi evropskimi državami manj opazen. Angleška nogometna zveza kršitelje strogo kaznuje, poleg visokih denarnih kazni lahko dobijo tudi doživljenjsko prepoved obiska tekem. Od leta 1989, ko se je angleški nogomet spremenil v smislu sprememb na samih stadionih - za obisk tekme je bilo treba kupiti vstopnice, na navijače so pazili varnostniki ter policija -, so v preprečitev huliganizma, ki so ga razumeli kot »angleško bolezen«, dali veliko. Tovrstne navijače so skušali ločiti, tekme in občinstvo so nadzorovali s tehnološkimi pripomočki, imeli so moč pravnih intervencij, povečala se je vloga privatnega sektorja in drugih, npr. lokalnih akterjev (Garland in Rowe 2001, 97).

V zadnjih letih je angleški nogomet postal multikulturen in multietničen, družba ima večjo toleranco, prišlo je tudi do številnih reform, pojava organizacij, v boj proti rasizmu so se vključili tudi nogometaši sami. Angleži so se problematike lotili načrtno, tako pri samem sistemu kot tudi izobraževanju.

## **4.2 Italija**

Italija je v zadnjih letih od zahodnih evropskih držav še najbolj na udaru rasizma v nogometu. Tarče so nogometaši, med njimi tudi zvezdniki največjih klubov, navijači, obiskovalci tekem, rasistične opazke pa so prišle celo iz ust predsednika italijanske nogometne zveze Carla Tavecchia.

Rasizem v Italiji ima dolgo zgodovino, tako kot tudi sam nogomet. Prve tekme na Apeninskem polotoku so bile v Livornu, Genovi, Palermu, Neaplju; predvsem v pristaniščih, kjer so se zbirali angleški mornarji, ki so igro prinesli v Italijo. Največ zaslug, da je nogomet v Italiji, ima Edoardo Bosio. Iz Anglije, kjer je prvič videl nogomet, je prinesel prvo žogo, v 80. letih 19. stoletja pa je ustanovil prvi klub z imenom International football club. Prvotno so Italijani igro imenovali tako kot Angleži – football. A temu ni bilo dolgo tako; nogometne avtoritete v Italiji, ki so bile sovražne do tujcev, so leta 1909 ime spremenile v calcio. Prvotno ime po njihovem mnenju namreč ni bilo primerno. Z imenom calcio so želele narediti nogomet za svoj (med renesanso so resda poznali igro

calcio fiorentino, igro podobno nogometu). Pod režimom Benita Mussolinija pa je šla nacionalizacija nogometa še dlje (glej John Foot).

Rim, Neapelj, Milan, Toskanija in Piedmont so zgodovinsko gledano bili centri nacionalizma v Italiji (Martin 2011, 12). Država se že dolgo deli na sever in jug, slednji je bil bolj agrikulturno usmerjen, zato so prebivalci z juga Italije zaradi visokih davkov, brezposelnosti, stradanja in recesije boljše prihodnost iskali v Ameriki. Med kmetijskim jugom in industrijskim severom je vseskozi prihajalo do tenzij, nasprotij, nezadovoljstva, kar se je kazalo tudi v športu. Italijanska oblast je uvidela, da ima šport potencial za enotenje in krepitev družbe, zato je šport postal pomemben element. Klubi, ki so želeli omejeno vladno pomoč, so morali sprejeti in promovirati nacionalno ideologijo, kar je bilo razvidno v imenih – pro-patria, Libertates ipd. (Martin 2011, 17).

Še korak dlje k nacionalizaciji je italijanski šport šel leta 1922, ko je na oblast prišla fašistična partija. Ta ima tudi precej zaslug za razcvet nogometa na Apeninskem polotoku. Leta 1926 je reorganizirala, nacionalizirala in tudi politizirala igro, saj se je italijanski nogomet soočal s številnimi neredi, grožnjami in krizami. Verjetno glavno delo pa je opravila leta 1929, ko je ustanovila ligo serie A (Martin 2011, 67-68), ta pa je danes ena od najmočnejših, priljubljenih in zanimivih v Evropi.

Vmešavanje politike je le ena od negativnih stvari v italijanskem nogometu. Druga težava je nameščanje tekem, podkupovanje in vpletenost stavnic v nogomet, kar je privedlo do številnih afer. Velika težava so tudi politično orientirani navijači, ki italijanski nogomet spravljajo v zadrego z rasizmom. Italijani so sicer ponosni navijači, po nekaterih podatkih naj bi kar polovica celotnega prebivalstva razglašala, da so nogometni navijači. Dejstvo italijanskega nogometa so navijači, ki se imenujejo ultre. Fanatiki, ki so na to ponosni, prisotni so na vseh tekmah in so zmeraj v središču stadiona. Imajo voditelje, svoje rituale, vzklike ...

Foot (2007) piše, da je do prvih rasističnih primerov v italijanskem nogometu prišlo na tekmah med klubi iz severa in juga. Do eskalacije je prišlo v 80. in 90. letih, ko so se v Italijo priselili delavci, predvsem iz Afrike, ki jih je država potrebovala, čeprav prebivalci niso bili tega mnenja. Italija je v tistem obdobju nujno potrebovala delovno silo, da je držala gospodarski stik s preostankom Evrope in sveta, nad tem pa Italijani niso bili posebej navdušeni (Foot 2007).

V tem obdobju se je v Italijo priselila tudi imigrantska družina iz Gane, v Palermu pa se ji je rodil Mario Balotelli. Ta je sicer odraščal pri italijanski družini, se šolal v italijanskih šolah, govori tekoče italijansko, igral je za mlado italijansko nogometno reprezentanco, zdaj tudi za člansko, vendar ga Italijani ne sprejmejo. Je prvi temnopolti članski reprezentant, ki nima italijanske krvi, kar je verjetno eden glavnih razlogov, da ga (še) niso sprejeli za svojega. Vse od začetkov njegove nogometne poti na Apeninskem polotoku je bil žrtev rasizma. Na italijanskih stadionih je bila njegova barva kože dostikrat primer »anti-Balotelli« pesmi, tako na klubski ravni kot tudi reprezentančni. Povsem drugače je bilo, ko je igral v Angliji pri Manchester Cityju; tam ga niso žalili.

Mark Doidge (2013) ugotavlja, da je rasa povezana z nacionalno kulturo in je uporabljena, da izključuje tiste, ki so obravnavani ko avtsajderji. Balotelli je tako postal nov simbol Italije, s čimer izziva dojemanje skupin o konceptu nacionalne rasne identitete, s svojo podobo pa reprezentira prve generacije priseljencev.

Primerov rasizma v italijanskem nogometu je res veliko, nekaj pa je takšnih, ki so vzbudili zanimanje svetovne javnosti in so v raziskovani problematiki odigrali pomembne vloge. Novembra leta 2005 so navijači Interja žalili branilca Messine Marca Zora, temnopolti branilec pa je zgrabil žogo in želel zapustiti igrišče. V nasprotno so ga prepričali soigralci, v prvi vrsti pa Interjev zvezdnik Adriano (BBC 2005). Zorov odziv je vzbudil zanimanje po celem svetu, tekme prihodnji konec tedna so se začele s petminutno zamudo, v tem času pa so na stadionih prikazovali protirasistična sporočila.

Kar ni storil Zoro, je januarja 2013 Kevin Prince Boateng. Na prijateljski tekmi njegovega Milana proti Pro Patrii so bili Ganec in njegovi temnopolti soigralci tarče rasističnih vzklikov. Boatenga je to tako razjezilo, da je zagrabil žogo in jo brcnil v gledalce, nato pa odkorakal z igrišča. Sledili so mu igralci obeh ekip, gesta pa je dobila veliko podpore širom sveta (CNN 2013). Kot Boateng pove kasneje, je bil rasizem ključni vzrok, zakaj je zapustil italijanski nogomet. Julija istega leta je igrišče zaradi rasizma zapustila tudi Kevin Constant, prav tako nogometaš Milana, ki se je takrat meril s Sassuolom. Italijanska nogometna zveza je Sassuolo kaznovala s 30.000 evri, policija pa je po preiskavi sporočila, da ni prišlo do rasističnih vzklikov.

Italijanske ultre, kot se imenujejo navijači, brez težav priznajo, da temnopoltim nogometašem vzklikajo opičje vzklike. Kot je za CNN raziskoval novinar John Sinnott,

navijači s tovrstnimi vzkliki verjamejo, da motijo nasprotnike, nimajo pa radi, če jih imenujejo nacisti. Prav tako pa ob enem priznavajo, da ne marajo tujcev (Sinnott 2013).

Naprej ugotavlja, tako Mauro Valeri iz italijanskega observatorija za rasizem in antirasizem v nogometu, da so od zgodnjih 90. let curve, to so deli stadiona, ponavadi za golom, kjer se zbirajo ultre, okupirali neo-nacisti in neo-fašisti, ta problem pa obravnavajo kot javni. Navijač Verone priznava, da ultre zmeraj izbirajo, kaj bodo vzklikali, v klubu pa imajo moč. Curva velja za neke vrste sveti prostor navijačev, saj v njega ne moreš kar tako, tudi ko se za vstop iz takšnega ali drugačnega razloga odloči policija, pa ponavadi pride do pretepa (Sinnott 2013).

Italijanski nogomet je bil konec leta 2014 še dodatno na udaru, saj si je neprimeren komentar privoščil predsednik italijanske nogometne zveze Carlo Tavecchio. Na zasedanju amaterskih lig je govoril o temnopoltih igralcih, ki nastopajo v italijanskih klubih. Evropska nogometna zveza ga je zaradi rasističnih pripomb kaznovala s šestimi meseci prepovedi udejstvovanja (BBC 2014).

Italijanska sociologa Alessandro Dal Lago in Rocco De Biasi ugotavljata, da je leta 1982, ko je Italija osvojila naslov svetovnega prvaka, celotna država živela za nogomet, bila je enotna (Giulianotti 1994, 73). Zanimivo pa je bilo leta 1990, ko je prvenstvo gostila prav Italija. Na tekmi med Argentino in Kamerunom so bili vsak na svojem delu stadiona navijači milanskih rivalov Interja in Milana. Ko se je tekma začela, so bili navijači proti Kamerunu, ko pa so Afričani zadeli, so jih začeli vzpodbujati (Giulianotti 1994, 73-74). Uspeh na sprva omenjenem mundialu je navijače združil in zbližal, kar sicer za italijanski nogomet ni značilno; italijanska nogometna kultura je namreč precej bolj lokalna in mestna (Giulianotti 1994, 75). Italijanskemu navijaču več pomeni klubska kot reprezentančna barva. Prav tako je pomembno ločiti navijače na uradne podpornike in ultre, to so navijači, ki na stadionih skrbijo za izjemne koreografije, zastave in napise, pesmi in tudi rasistične vložke (Giulianotti 1994, 80).

Da je rasizem res močno prisoten na italijanskih stadionih, pove podatek, da so oktobra 2014 Milan, Inter, Roma in Torino igrali prvenstveno tekmo pred praznimi tribunami, Lazio je pred praznimi tribunami igral tekmo evropske lige (tretji rasistični prekršek v letu 2013, leto prej je grešil štirikrat).

Nogomet v Italiji je združeval, lep primer je svetovno prvenstvo 1982, ko je Italija nepričakovano osvojila naslov, in tudi razdruževal, predvsem v primerih nasilja, invazij in neredov na stadionih. Stanje je v 60. letih poslabšal strožji policijski nadzor, ki je navijače ultre vzpodbudil k reorganizaciji in boju. Kljub vsemu se Italijani branijo, ko pride do rasizma, iščejo raznorazne izgovore in vzroke, zakaj do tega prihaja, in problem zanikajo. Martin (2011, 249) ugotavlja, da je diskriminacija na stadionih v Italiji prisotna že dolgo časa, italijanske oblasti pa ne kažejo pretiranega zanimanja za preprečitev tega, tako kot to počnejo v Angliji.

### **4.3 Rusija**

Zdajšnja Rusija oziroma prejšnja Sovjetska zveza je največje nogometne uspehe doživela med leti 1956 in 1976, zadnjega večjega pa leta 1988. Takratna nogometna reprezentanca je bila izbrana iz igralcev vseh držav Sovjetske zveze; bila je multietnična ekipa. Z razpadom Sovjetske zveze je bilo konec uspehov in konec te multietnične ekipe. Z razpadom Sovjetske zveze leta 1991 se je v družbi uveljavil slogan Rusija Rusom (Prokhorkina 2014) in ne-Rusi, predvsem Čečeni in Kavkazi, so postali nepriljubljeni ter tarča zatiranja. Nič bolje se v Rusiji ne godi istospolno usmerjenim.

Ob tovrstnih napadih je tako kot na Poljskem problem v tem, da si oblasti zatiskajo oči. Rasizem označijo za huliganstvo, kazni pa ne izrečejo, zato se tovrstni izgrede ponavljajo.

Ruski nogometni stadioni veljajo za ene glavnih žarišč rasizma v Evropi. Tam je v zadnjem obdobju prišlo do največ tovrstnih izgredov, ki so močno razburili javnost, ob tem so močno izpostavljeni v medijih, večinoma prihaja do njih znotraj določenih navijaških skupin oziroma mest, zaradi ponavljanja pa so kazni za njihove klube vse višje in ostrejšje. Na prvi pogled se zdi, da Rusi v smeri preprečevanja oziroma vsaj omejevanja rasističnih izgredov kaj veliko ne počno. Še več, mnogi uradniki znotraj ruskega nogometa sploh ne priznavajo problema rasizma, kar še toliko bolj bode v oči. A se bodo problema slej ali prej morali lotiti, saj bodo leta 2018 gostili svetovno prvenstvo, Fifa, Uefa, javnost in nogometaši pa zahtevajo ukrepe, v nasprotnem primeru napovedujejo sankcije oziroma nogometaši celo bojkot.

Vsem dobro znan primer je iz februarja 2011, ko so brazilskemu zvezdniku Robertu Carlosu, ki je okrepil takrat ambiciozni klub Anži, navijači Zenita iz St. Petersburga med



tekmo na igrišče vrgli banano. Junija se mu je to zgodilo drugič, takrat so to naredili navijači kluba Krila Sovjetov. Roberto Carlos je banano vrgel iz igrišča in ga ob zmajevanju z glavo ter dvigom dveh prstov (s tem ponazarja, da se je to zgodilo drugič) zapustil (Daily Mail 2011). Zenit je za neprimerno dejanje plačal 6.000 funtov.

Navijači Zenita veljajo za najbolj rasistične v Rusiji. Marca 2008 so zaradi barve kože žalili Marseillove igralce Andrea Ayewa, Ronalda Zubarja in Charlesa Kaboreja, takratni trener Zenita Dick Advocaat pa takrat javno spregovoril o tem, da so ti navijači rasisti. Še bolj sporen je manifest, ki so ga navijači Zenita spisali pred dvema letoma. V njem pišejo o tem, da od kluba zahtevajo belopolto in heteroseksualno ekipo. Da črne barve ni v barvah Zenita, so prvič izjavili že leta 2004. Ob vsem tem pa ti navijači trdijo, da niso rasisti (BBC 2012, 18). Ob tem je zanimiv tudi podatek, da je Zenit šele septembra 2012 pripeljal prva temnopolta igralca, Hulka in Axela Witsela. Pred tem nikoli ni imel v ekipi temnopoltega ali latino igralca, omenjena nakupa pa sta med navijači Zenita seveda povzročila veliko jeze.

Še en zelo znan primer rasizma se je zgodil oktobra 2013 na tekmi lige prvakov med CSKA Moskvo in Manchester Cityjem. Zvezdnik angleškega moštva Yaya Toure je ruske navijače obtožil rasizma in od Uefe zahteval ukrepe, hkrati pa je spregovoril o morebitnem bojkotu svetovnega prvenstva 2018, ki ga bo gostila prav Rusija (James 2013). Uefa je CSKA zaprla stadion za eno tekmo.

Težava ruske družbe je predvsem v tem, da je v njej prisotno veliko rasne nestrpnosti in antisemitizma, ki se kažeta tudi v nogometu. Ne sprejemajo tistih, ki etnično niso Rusi. Tarče niso le temnopolti, temveč tudi Azijci, Kavkazi in homoseksualci. Nasilje zoper te pripadnike družbe ni prisotno le skozi vzklike na stadionih, ampak tudi na ulicah, kjer te ljudi napadajo in tudi ubijajo. Rasizma ne zanikajo le omenjeni navijači, temveč tudi vodilni v klubih, na zvezi in družba kot celota.

Kot piše Shaun Walker za Guardian, Rusi verjamejo, da Zahod napihuje primere rasizma, ki se dogajajo pri njih, predvsem pa tiste nogometne. Tudi uradni predstavniki so del problema. Ko je West Bromwich Albion leta 2010 od Lokomotive Moskve kupil Petra Odemwinigia, so navijači prodajo proslavljali z napisom Thanks West Brom (Hvala West Brom) in banano na njem. Rusi so našli izgovor: banana ni rasizem, je slengovski termin, da ni uspel (Walker 2014, 18. oktober). Prav tako so našli izgovor za banano na igrišču

pred Robertom Carlosom. Aleksander Meitin, uradnik zadolžen za obnašanje navijačev, je izjavil, da je banana hranilni sadež in rumen, kar te zmeraj naredi veselega (Walker 2014, 18. oktober).

Kljub vsemu pa je Rusija nekaj korakov k omejevanju rasizma le naredila. Ko so dobili organizacijo svetovnega prvenstva 2018 in se je rasizem na nogometnih stadionih še vedno nadaljeval, je bil pritisk s strani medijev, družbe in Fife tako velik, da so nekaj morali storiti. Tako počasi sprejemajo določene zakone, na podlagi katerih so navijači kaznovani – huligani lahko dobijo prepoved obiska športnih dogodkov od šest mesecev do sedem let. Prav tako nov zakon zahteva od organizatorjev, da na športne objekte namestijo video opremo (Sputniknews 2013).

#### **4.4 Poljska**

Zadnje evropsko prvenstvo leta 2012 sta gostili Ukrajina in Poljska, državi, v katerih pogosto prihaja do rasističnih izgrediv. Na to so opozarjali že mesece prej, organizatorji so verjeli, da do njih ne bo prišlo, a je kljub vsemu prišlo do rasizma. Temnopoltega Čeha Theodorja Gebre Selassieja so ozmerjali na tekmi z Rusijo, temnopoltega Italijana Maria Balotellija pa s Španijo. Obe tekmi sta bili odigrani na poljskih tleh. Balotellija so ozmerjali tudi hrvaški navijači, na treningu Nizozemske v Krakovu pa je bilo slišati opičje glasove. Rusi so morali plačati 24.203 funtov, Španci pa 16.137 funtov kazni.

Britanski BBC je teden pred prvo tekmo predvajal dokumentarec z naslovom Panorama, Euro 2012: Stadiumsofmate. V njem so posnetki, ki prikazujejo nasilje do igralcev in navijačev, ko celi stadioni vzklikajo in prepevajo pesmi z rasističnim motivom, ne manjkajo opičji vzkliki, žaljivke in nacistični pozdravi (Watson 2012, 1058). Najbolj bodejo v oči posnetki, ki prikazujejo opisano, varnostniki in policija pa sploh ne ukrepajo. Watson (2012, 1060) piše, da obstaja simboličen odnos med nogometnim huliganizmom in desničarskimi skupinami v Evropi; te skupine namreč gredo na stadione iskat mlade in agresivne ljudi, saj je huliganizem vzniknil kot sredstvo navijačev, da branijo čast in pomen kluba. Tekem brez teh navijačev si je težko predstavljati, saj ti ustvarjajo vzdušje, ki je na trenutke strašljivo, vendar pa nekatere skupine vključujejo tudi ultranacionalizem, neonacizem in fašizem.

Avtorjem, ki preučujejo rasizem oziroma huliganizem na splošno na Poljskem, je skupno, da se strinjajo s tezo, da so včasih za nacionalistične in rasistične vzklike in napade skrbeli huligani, dandanes pa se je to preneslo na širšo družbo. Poljska družba je nestrpna do migrantov, Judov, temnopoltih ... lahko bi rekli, da je antisemitizem in rasizem na Poljskem kar nekako »normalen pojav«, saj si tako družba kot tudi oblasti zatiskajo oči in kaj veliko v smeri preprečevanje ne naredijo (Vrabec in Grošelj 2014).

Težave in napadi se ne dogajajo le na stadionih. Eno največjih rivalstev je med klubom Wisla in Cracovia, oba domujeta v Krakovu, stadiona pa sta narazen 500 metrov. Derbi za Krakov ali Holy War (Sveta vojna) je eden najbolj nevarnih derbijev, saj pred tekmami prihaja do vnaprej dogovorjenih pretepov, imenovanih ustavki, med navijači obeh klubov. Lokalne avtoritete letno porabijo okoli 35.000 evrov za čiščenje zidov, ki so popisani z rasističnimi, antisemitskimi grafiti (Watson 2012, 1077).

Na Poljskem imajo podobno organizacijo, kot je na Otoku Kick it Out, imenuje pa se Nigdy Wiecej (Nikoli več). Marcin Kornak, soustanovitelj te organizacije, ki ima najdaljšo tradicijo med vsemi na Poljskem, piše, da je po letu 1989 prišlo do prave eksplozije nacionalizma, antisemitizma in ksenofobije na Poljskem. Agresivna neofašistična subkultura, znana kot skinheadi, se je pojavila sredi 80. let, ki je sproducirala vodje skrajnih desničarskih organizacij in partij (Kornak 2005).

Te skupine so se ohranile do danes in igrajo vidno vlogo v političnem ter družbenem prostoru. Poljska se z rasizmom, neofašizmom in nacionalizmom ne sooča najbolje. Glavni cilj Nigdy Wiecej je promocija nasprotnosti rasizma, neofašizma in nacionalnega šovinizma v družbi nasploh, a je aktivna tudi v nogometu, saj se zaveda pomena tega športa. Želja je, da sledijo zgledu in modelu zahodnih držav, cilj pa je propaganda antirasističnega odnosa med podporniki in očiščenje stadionov fašističnih simbolov (Kornak 2005).

Poljski navijači, tisti najbolj ekstremni, se ne trudijo skriti dejstva, da so neonacisti, to priznavajo. Tega se zavedajo tudi v klubih in na to tudi opozarjajo, a za zdaj tega problema še niso rešili. Tudi če jim preprečijo vstop na stadion ali pa prepovedo potovanje na tekmo, se navijači dogovorijo in na nekem mestu poskrbijo za nered. Takšni so pretepi med navijaškimi skupinami. Te navijaške skupine imajo tudi neke vrste pravila, kdo lahko

vstopi v njihov prostor in kdo tam ni dobrodošel. Seveda pa ne manjkajo niti napisi in svastike.

## **4.5 Slovenija**

Na rasizem niso imuni niti slovenski stadioni. Primerov je manj kot v prej obravnavanih državah oziroma ligah, a vendarle so v zadnjem času nekateri razburkali slovensko javnost. V najbolj znanih primerih so glavne vloge odigrali navijači ljubljanske Olimpije Green Dragons, ki so žalili nasprotnega, temnopoltega igralca.

V začetku decembra 2011 je Nogomania poročala, da sta na slovenskih stadionih rasizem doživela temnopolta nogometaša Serge Akakpo in Franklin Vicente. Slednji je rasistične žaljivke poslušal na prvenstveni tekmi v Stožicah med Olimpijo in Gorico, vzklikali so nekateri posamezniki. Olimpija je zaradi tega morala plačati 1000 evrov. Akakpo je bil rasizma deležen prav tako v slovenski prestolnici na tekmi med Olimpijo in Celjem, o kazni za gostitelje pa ni zaslediti podatka (Zore 2011).

Marca 2014 sta se v Stožicah pomerila velika tekmeča Olimpija in Maribor, na tej tekmi se je v dresu Maribora predstavil nekdanji ljubljenelec Green Dragonsov Dare Vršič. V 22. minuti, to je številka, ki jo Vršič nosi na vijoličastem dresu, so začeli ljubljanski navijači na igrišče metati pirotehnična sredstva, eden od njih je preskočil ograjo in želel obračunati z Vršičem. Po prekinitvi se je verbalno nasilje nadaljevalo na tribunah, kjer so tudi zažgali dres Vršiča. To tekmo je sodnik trikrat prekinil in opozoril navijače, ti pa so v 70. minuti še rasistično žalili, z opičjimi vzkliki, Jean-Philippa Mendyja. NZS je Olimpijo kaznovala s 15.000 evri kazni in tremi tekmami pred praznimi tribunami (Lisjak 2014, Nogomania 2014).

Dogajanje je nadaljevanje dobilo nekaj dni kasneje, prav tako v Stožicah, ko sta se znova pomerila Olimpija in Maribor, tokrat pa pred praznim tribunami. Ker ni bilo gledalcev, je bilo slišati vse pogovore na in ob igrišču, posledično tudi veliko žaljivk. Glavna pri tem naj bi bila nogometaš Olimpije Miroljub Kostić in trener Milorad Kosanović. S Kostićem je po tekmi, v garaži stadiona, želel obračunati Mendy, ki ga je obtožil rasizma. Nogometna zveza Slovenije (NZS) je preiskovala primer, po dolgem času pa ni dosodila nič. Nogometaša sta si v prostorih zveze podala roke in posnela izjavi proti rasizmu.

Odnosi med Olimpijo in navijači Green Dragons so že dalj časa napeti, od julija 2014 pa Green Dragons bojkotirajo domače tekme. Na svoji uradni spletni strani so zapisali, da so leta 2005, ob padcu Olimpije, novi klub vzeli za svojega. Klub je ugrabil sponzor Izet Rastoder, leta 2010 pa so navijači zahtevali, da se Olimpija osvobodi in je poštena do navijačev. Zato so se odločili, da do zamenjave prvega moža Olimpije bojkotirajo domače tekme ljubljanskega prvoligaša. (Green Dragons 2014).

Maja 2013 je zaradi izgredov na tekmi državnega prvenstva med Celjem in Olimpijo celjski prvoligaš prekinil sodelovanje z navijaško skupino Celjski Grofje. Celjani so takrat zapisali, da »obsojajo vsakršno nasilje, huliganstvo, razpihovanje mržnje in sovraštva, saj vsa ta dejanja nimajo s športom nič skupnega« (Delo 2013).

Mnogi so mnenja, da so navijači z opisanim obnašanjem predvsem v škodo kluba, za katerega navijajo. Z izgredi, neprimerni vzkliki in nasiljem klub finančno oškodujejo, saj za njihove napake plača prav klub. Pohvalo si zaslužijo navijači Maribora Viole, ki so v preteklosti prav tako znali storiti kakšno neumnost, a so v zadnjih letih na tem področju naredili velik korak naprej. Tudi zaradi igranja Maribora v evropskih tekmovanjih, kjer so takšni prekrški tudi dražji za klubske blagajne. Še vedno pride tudi med Mariborčani do kakšnih izgredov, ki pa so precej redkejši, kot je bilo to včasih.

Generalni sekretar NZS Aleš Zavrl je v intervjuju razložil, da so se tujci drugih ras v Sloveniji začeli pojavljati v zadnjih 10 letih, prej so bili tujci večinoma igralci iz območja nekdanje Jugoslavije, rasizem pa je eskaliral v zadnjem obdobju.

Zavrl meni, da je treba ukrepati na dveh glavnih linijah: preventivi oziroma izpostavljanju pozitivnih vrednot, finančnem podpiranju projektov, zavedanju in vzpostavljanju ničelne tolerance ter na disciplinskih ukrepih. Pri teh nastopijo pristojni organi, ki imajo podlago v kazenski zakonodaji, a vse prevečkrat ne pride do ukrepov. V primerih rasizma odgovornost vedno nosi klub, zveza oziroma reprezentanca, kar je po Zavrlovem mnenju prav.

Do nečednega obnašanja navijačev, ki privede tudi do rasizma, prihaja zaradi več vzrokov, najpogosteje so to politika kluba in slabi rezultati. Dejstvo je, da so navijaške skupine realnost evropskega in svetovnega nogometa, z njimi se je treba ukvarjati, Slovenija je pri tem po Zavrlovem mnenju na pol poti, saj je še vedno prisotnega veliko verbalnega nasilja,

nasilnega vedenja, pirotehničnih sredstev na tekmah ... Svojo vlogo mora v tem primeru odigrati tudi klub, saj odloča, kako bo prodajal oziroma razdeljeval vstopnice.

Zavrl še meni, da so protirasistične kampanje učinkovite. Kampanje so vezane na družbo. V Sloveniji zakonodaja, ki bo omogočala boj proti rasizmu oziroma nasilju, ni najboljša. V Angliji, ki je zgled večini evropskih držav, so zadeve jasne - policija lahko ukrepa na podlagi posnetkov. To pri nas ni mogoče, saj vsi stadioni niso opremljeni s kamerami. Odločneje bi morala ukrepati tudi policija, ki pa meni, da potrebuje pravno podlago.

Zanimivo pa je razmišljanje Marcosa Tavaresa, napadalca Maribora in enega najboljših posameznikov v zadnjih letih na slovenskih stadionih. Je Brazilec, ki je navajen živeti z različnimi ljudmi, v Sloveniji pa pravega srečanja z rasizmom še ni imel. Navijači so ga žalili, vendar to ni dojemal kot osebni napad, meni namreč, da je rasizem navijaški poizkus vplivanja na nasprotne igralce. Sam si rasizma ne jemlje k srcu, drži se pravila skozi eno uho noter in skozi drugo ven. Je pa ob tem izpostavil, da nekateri drugi igralci to dojemajo drugače, so s tem bolj obremenjeni in jih to jezi.

## 5 SKLEP

Uvodoma je zapisano, da se navijači na stadionu identificirajo s klubom ali reprezentanco. Če je temu res tako, zakaj potem napadajo in žalijo tudi svoje igralce? Italijani žalijo svojega reprezentanta Maria Balotellija zaradi družbenih okoliščin in zgodovine, zaradi nestrinjanja s sprejemanjem drugačnih. Balotelli je junak, ko da gol, ko pa napravi napako ali ne da od sebe pričakovanega, je hitro črnc, ki ne sodi v Italijo. Rojen in vzgojen je v Italiji, vendar ga ne sprejmejo. Z opevanjem enakosti, drugačnosti in enakopravnosti v sodobni družbi so nam primeri rasizma v nogometu, športu, ki je eden najbolj, če ne celo najbolj oboževan, nesprejemljivi, ob vsej medijski podpori pa tovrstni škandali na površje privrejo nemudoma. Mediji zasledujejo čim večjo branost, zato je poročanje o takšnih in drugačnih škandalih »iskana roba«, nekaterim medijem seveda bolj, drugim manj. Mnogim je nerazumljivo, da pridejo navijači na tekmo podpirat ljubljeno moštvo, nato pa z izgrediv istemu moštvu povzročijo težave in zgražanje.. Rasističnim ali nasilnim dejanjem sledi kazen, ki prazni blagajno moštva, za katerega bije srce navijača, ki žali nasprotnega igralca, narod oziroma ekipo. Tu se pod vprašaj postavi pomen navijaštva. Menim, da nisi pravi navijač, če škoduješ klubu, za katerega domnevno bije tvoje srce, če skruniš ogled moštva, za katerega prideš na tekmo. Uvodoma je zapisano: diskriminacija je nestrpnost, pomanjkanje spoštovanja ali prepričanj, ki so drugačna od naših. S tem, ko žališ nasprotnega igralca ali ekipo, izkazuješ nespoštovanje. Besede navijačev, ki pravijo, da z žaljivimi vzkliki želijo le zmotiti nasprotnike, zame ne stojijo na trdnih temeljih. Nogometaši si pred tekmo podajo roke v znak spoštovanja in želje po čim boljši tekmi in predstavi, že pred tem pa nekateri navijači nespoštovanje tem istim igralcem izkazujejo z vzkliki in izgrediv.

Poraja se vprašanje, zakaj sodniki, glavni delivci pravice na nogometnih tekmah, pogosteje ne prekinejo tekme zaradi rasizma. Tovrstnih primerov je malo, čeprav ima sodnik pravico, da tekmo prekine, opozori navijače ali jo celo odpove. Prepričan sem, da nekaj tisoč navijačev, ki na primer vzklika opičje glasove, sodnik ne more preslišati. Vendar so prej omenjena dejanja pravica vsakega sodnika posebej in o tem se odloča sam. Navkljub vsemu, nogomet je tudi šov, prekinitev tekme pa vsem ne bi bila všeč. Navkljub vsemu pa iz nacionalnih, evropskih in mednarodnih zveze opozarjajo, da mora nogomet ohraniti

integriteto, težiti k spoštovanju in enakopravnosti, čeprav ta prepričanja pri tovrstnih primerih padejo v vodo. Tudi odgovorni za nogomet morajo in bodo morali dodati svoj kamenček v mozaik, se odločneje spopasti z rasizmom, ne samo v nogometu, temveč v družbi nasploh.

Od vseh petih držav, opisanih v študijah primera, pa tudi med vsemi evropskimi državami, je Anglija vsem zgled. Med prvimi se je lotila problema rasizma, pripravila ustrezno podlago za boj proti temu, ob izvajanju ukrepov pa so primeri rasizma v angleškem nogometu redki. Med temi redkimi so precej odmevni, saj so bili vpleteni svetovni nogometni zvezdniki, kljub temu dejstvu pa se pristojni organi na to niso ozirali in se držali pravil. Več težav imajo v preostalih obravnavanih državah, ki se borijo s problemom rasizma, vendar zaenkrat manj uspešno. Kljub temu je viden napredek, tudi zaradi prisotnosti številnih organizacij, ki vodijo kampanje proti rasizmu, izobražujejo mlade in ozaveščajo družbo.

Med te države lahko uvrstimo tudi Slovenijo. Primeri rasizma na slovenskih stadionih so sicer redki, a vendar so. V večini primerov so v glavni vlogi navijači ljubljanske Olimpije Green Dragons, ki pa bodo morda ob odhodu osovraženega predsednika Izeta Rastoderja začeli z drugačnim, lepšim obnašanjem na stadionih. Ne glede na to so v večini rasističnih primerov na slovenskih igriščih v glavni vlogi navijači ljubljanske ekipe. Verjetno je deloma krivo stanje v klubu, slabi rezultati, zaostajanje za velikimi slovenskimi tekmeči iz Maribora, kar navijače brez dvoma boli. Ne glede na vse pa se proglašajo za navijače, ki svojega kluba ne podpirajo na tekmah. Zdi pa se, da so navijači Maribora Viole ob rezultatskih uspehih svojega kluba in igranju v evropskih tekmovanjih spremenili svoje navade in so tudi njihovi izgredi manj številčni. Deloma so jih izučile evropske razmere, zavedajo se, da bodo ob incidentih škodovali ugledu kluba, v njihovo dobro pa je tudi komunikacija v odnosu navijači – vodstvo kluba uspešna. Vendar kljub vsemu še vedno praznijo blagajno svojega kluba, kar pa jim glavni v štajerskem klubu ob vsej podpori doma in v tujini ne zamerijo toliko kot v preteklosti. Na Nogometni zvezi Slovenije se problema rasizma zavedajo, vendar hkrati poudarjajo, da je primerov malo, nimajo pa pravih pristojnosti zaradi zakonodaje. Nogometaši tovrstne zadeve dojemajo in se z njimi spopadajo na različne načine. Marcos Tavares se s tem ne obremenjuje preveč, trudi se to preslišati in se osredotočiti na nogomet. Na drugi strani pa je nejevoljno na vse skupaj



odreagiraj Jean-Philippe Mendy, ki je sprva s tekmeccem želel fizično obračunati, ampak se je na koncu umiril.

V slovenski prvi ligi imamo deset klubov, kar je v primerjavi z drugimi evropskimi ligami malo. Menim, da bi morali klubi več sodelovati in se učiti drug od drugega, prav tako pa se zgledovati od drugih, predvsem večjih evropskih. Ne samo z vidika rezultatov in uspešnosti, ampak tudi na področju reševanja problematike rasizma, nasilja in navijaštva nasploh. Tudi Nogometna zveza Slovenije bo morala dodati svoj delež, pa tudi pristojni organi, ki jih v tem trenutku pogrešamo pri sankcioniranju. Ob vsej tehnologiji na stadionih in ob njih sem prepričan, da lahko hitro ugotovijo identiteto navijača in proti njemu sprožijo ustrezne postopke. Tega so se že lotili v Angliji, jasno določili ukrepe in sankcije in incidente precej omejili. Jasno je, da tovrstnih dejanj ni mogoče povsem izkoreniniti, vendar ob odstranitvi posameznikov ali skupin lahko vsaj omejimo dogodke, ki niso v ugled klubu, mestu, regiji ali državi.

Dejavnik, da prihaja do incidentov, tako nasilnih kot rasističnih, je brez dvoma tudi rivalstvo; mednarodno in mestno. So klubi iz istih mest, ki se med seboj sovražijo, so države, ki so v napetih odnosih, in kadar pride do tekem teh klubov ali držav po navadi pride tudi do izgrede. Pri tem je treba upoštevati še ves medijski in politični pritisk pred in med tekmo, ki lahko kakšna nesoglasja še podžge. Vzrok za omenjena obnašanja navijačev pa so tudi družbena kriza, stres, neuspeh in izostanek rezultatov, kar recimo manj uspešne klube v primerjavi z glavnimi tekmeci boli. Posledično se navijači temu upirajo z obnašanjem, kar pogosto vodi v nasilje. Lep primer so navijači Olimpije in Maribora. Zadnji nimajo pravega vzroka, da bi povzročali težave, saj njihov klub igra v Evropi, dobro mu gre na domačih tleh, medtem kot je povsem nasprotno pri ljubljanskih privržencih, ki pa tako ali tako zaradi donedavnega predsednika Izeta Rastoderja bojkotirajo ogled tekem. Z novim predsednikom Milanom Mandaričem so se že sestali in obljubili drugačno podobo, kar se bo pokazalo kaj kmalu; verjetno že na prvih tekmah, z gotovostjo pa na prvi tekmi proti Mariboru.

Rasizem obstaja v vsakdanjem življenju, na vsakem koraku in ne samo na stadionih. Ne glede na to se rasizem v športu oziroma konkretno na nogometnih stadionih obsoja, išče se krivce in vzroke, pa tudi rešitve. Kljub visoki tehnologiji, kameram na stadionih, pregledih navijačev, varnostnim in policijskim službam posamezniki ali skupine, ki se poslužujejo nasilja in rasizma, vse prevečkrat ostanejo nekaznovani; kazni pa doleti klub in

reprezentance, katere ti bodrijo. Zakaj se preganja in obsoja rasizem v športu, rasizem v vsakdanjem življenju pa ne? Ta problematika je del družbe in če jo želimo izkoreniniti, potem jo je treba izkoreniniti iz družbe, kar pa ni tako enostavno in zahteva veliko truda in sodelovanja.

Prvo hipotezo - Uefa vseh primerov rasizma na obravnava enako - lahko zavrnem. Primere obravnava po enakih pravilih in postopkih, je pa res, da nekatere kršitelje kaznuje ostreje oziroma milejše; določene kazni izpadejo absurdne, kot je zgoraj opisani primer zamude na drugi polčas in rasizma. Družba morebiti primere iz vzhodne Evrope res bolj obsoja, vendar do tega prihaja, ker je tudi primerov tam precej več kot pa v zahodnem delu Evrope.

Drugo hipotezo - da nekatere zveze oklevajo pri soočanju s problemom rasizma - pa potrjujem, saj se vse države s problematiko še niso dodobra spopadle. Oklevajo pri pripravljanju pravne podlage, ne priznajo si, da imajo težave z rasizmom v nogometu (kot je primer Rusija), posledično pa so pod večjim udarom in izpostavljanjem.

## 6 LITERATURA

1. Athanassiou, Cerelia in Jonah Bury. 2012. *Trouble in the Cosmopolitan 'Football Family': The BBC's Misrepresentation of Racism in Poland and Ukraine in the Documentary 'Stadiums of hate'*. Dostopno prek: <http://malakulturawspolczesna.org/2012/06/08/cerelia-athanassiou-jonah-bury-trouble-in-the-cosmopolitan-football-family-the-bbcs-misrepresentation-of-racism-in-poland-and-ukraine-in-the-documentary-sta/> (11. februar 2015).
2. Back, Les, Tim Crabe in John Solomos. 2001. *The Changing Face of Football: Racism, Identity and Multiculturalism in the English Game*. Oxford: Berg.
3. BBC. 2004. *FA charges Liverpool and Millwall*. Dostopno prek: [http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/league\\_cup/4081903.stm](http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/league_cup/4081903.stm) (11. februar 2015).
4. --- 2005. *Zoro suffers more racist abuse*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/africa/4476412.stm> (11. februar 2015).
5. --- 2012. *Zenit St Petersburg fans want black and gay players excluded*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/sport/0/football/20770678> (11. februar 2015).
6. --- 2014a. *Carlo Tavecchio: Italian FA president banned for racist slur*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/sport/0/football/29525073> (11. februar 2015).
7. --- 2014b. *Lack of black managers a sad indictment – Sol Campbell*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/sport/0/football/26525537> (11. februar 2015).
8. Brander, Pat, Carmen Cardenas, Juan de Vicente Abad, Rui Gomes (ur.) in Mark Taylor. 2006. *Izobraževalni priročnik Vsi drugačni-vsi enakopravni*. Evropska mladinska kampanja proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti. Ljubljana: Svet Evrope v Strasbourgu, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK v Ljubljani.
9. Burdsey, Daniel (ur.). 2011. *Race, Ethnicity and Football*. Routledge: Taylor&Francis.
10. Carrington, Ben. 2010. *Race, Sport and Politics: The Sporting Black Diaspora*. Los Angeles: Sage.
11. Cipot, Aleš. 1996. Vrste navijačev. *Ultra*, 4:4-7.

12. CNN. 2013. *Milan's Boateng takes stand over racism*. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2013/01/03/sport/football/football-ac-milan-racism-boateng/> (11. februar 2015).
13. Conway, Richard. 2013. *FA introduces five-match minimum bans for racial abuse*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/sport/0/football/22547598> (11. februar 2015).
14. Daily Mail. 2011. *Shame of Russian football as racist fans throw bananas at Brazilian superstar Roberto Carlos*. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2007642/Shame-Russian-football-racist-fans-throw-bananas-Brazilian-superstar-Roberto-Carlos.html> (11. februar 2015).
15. Delo. 2013. *Celjski nogometaši so se odpovedali Celjskim grofom*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/sport/nogomet/celjski-nogometasi-so-se-odpovedali-celjskim-grofom.html> (18. februar 2015).
16. Doidge, Mark. 2013. *»If you jump up and down, Balotelli Dies«: Racism and player abuse in Italian football*. International Review for the Sociology of Sport. Dostopno prek: <http://irs.sagepub.com.nukweb.nuk.unilj.si/content/early/2013/03/26/1012690213480354.full.pdf+html> (11. februar 2015).
17. Fare Network. 2015. *About Fare*. Dostopno prek: <http://www.farenet.org/about-fare/> (11. februar 2015).
18. Foot, John. 2007. *Calcio: A History of Italian Football*. London: Harper Perennial.
19. Football Unites, Racism Divides. 2015. *Our History*. Dostopno prek: <http://www.furd.org/default.asp?intPageID=9> (28. februar 2015).
20. Garland, Jon in Michael Rowe. 2001. *Racism and Anti-racism in Football*. New York: Palgrave MacMillan.
21. Green Dragons. 2014. *Bojkot domačih tekem NK Olimpije*. Dostopno prek: <http://green-dragons.com/2014/07/bojkot-domacih-tekem-nk-olimpije/> (18. februar 2015).
22. Greenfield, Steve in Guy Osborn. 2001. *Regulating Football: Commodification, Consumption and the Law*. London: Pluto Press.
23. Goulding, Paul, Brian Jones in Denis Smith. 2011. *The Football Association and Luis Suarez. Reasons of the regulatory commission*. Dostopno prek: <http://www.furd.org/resources/FA%20v%20Suarez%20Written%20Reasons%20of%20Regulatory%20Commission.pdf> (11. februar 2015).
24. Guilanotti, Richard, Norman Bonney in Mike Hepworth (ur.). 1994. *Football, Violence and Social Identity*. New York: Taylor&Francis.

25. James, Stuart. 2013. *City's Yaya Toure demands CSKA ban after racist chanting mars victory*. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/football/2013/oct/23/manchester-city-yaya-toure-racist-chanting> (11. februar 2015).
26. Kassimeris, Christos. 2009. *Anti-Racism in European Football: Fair Play for All*. Lanham: Lexington Books.
27. Kick It Out. 2015. *About*. Dostopno prek: <http://www.kickitout.org/about/> (14. julij 2015).
28. Klakočar Stele, Špela. 2014. *Matej Tušak: Opravičila za rasizem ni!* Dostopno prek: [http://www.sport-tv.si/d190355/Intervju/Matej\\_Tusak\\_Opravicila\\_za\\_rasizem\\_ni.html](http://www.sport-tv.si/d190355/Intervju/Matej_Tusak_Opravicila_za_rasizem_ni.html) (10. februar 2015).
29. Kornak, Marcin. 2005. *The never again association – The anti-fascist movement in Poland*. Dostopno prek: [http://www.nigdywiecej.org/index.php?option=com\\_content&task=view&id=211](http://www.nigdywiecej.org/index.php?option=com_content&task=view&id=211) (11. februar 2015).
30. Košir, Matej. 1997. *Nasilje na športnih prireditvah in vloga policije pri preprečevanju nasilnega obnašanja navijačev v Sloveniji*. Ljubljana: MNZ RS.
31. Lavalette, Michael. 2013. *Capitalism and sport: protest, people and play*. London: Bookmarks.
32. Lisjak, Mitja. 2014. *Foto/video: Tri prekinitve, trije zadetki in – zmaga Maribora*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/sport/nogomet/foto-video-tri-prekinitve-trije-zadetki-in-zmaga-maribora/331059> (18. februar 2015).
33. McGavin, Harvey. 2004. *Ron Atkinson quits ITV after his racist remarks heard on air*. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/media/ron-atkinson-quits-itv-after-his-racist-remarks-are-heard-on-air-6170940.html> (11. februar 2015).
34. Nogomania. 2014. *Mučen derbi dobil Maribor*. Dostopno prek: <http://nogomania.com/Slovenski-Nogomet/Ekipa/Olimpija/Novica/Mucen-derbi-dobil-Maribor.aspx> (18. februar 2015).
35. Nogometna zveza Slovenije. 2012. *Navodilo sodnikom glede dejanj izražanja nestrpnosti, sovraštva in žalitve dostojanstva posameznika ali skupine na nogometnih tekmah*. Dostopno prek: [http://www.nzs.si/resources/files/5a\\_-\\_Navodilo\\_sodnikom\\_glede\\_dejanj\\_nestrpnosti\\_sovratva\\_in\\_alitev\\_dostojanstva\\_V1.0\\_20062012.pdf](http://www.nzs.si/resources/files/5a_-_Navodilo_sodnikom_glede_dejanj_nestrpnosti_sovratva_in_alitev_dostojanstva_V1.0_20062012.pdf) (12. februar 2015).
36. --- 2012. *Disciplinski pravilnik NZS*. Dostopno prek: [http://www.nzs.si/resources/files/3.2\\_Disciplinski\\_pravilnik\\_NZS\\_V3.2\\_12122012.pdf](http://www.nzs.si/resources/files/3.2_Disciplinski_pravilnik_NZS_V3.2_12122012.pdf) (12. februar 2015).

37. Prokhorkina, Anna. 2014. *Russia: Soviet victories, racism and miracles*. Dostopno prek: <http://america.aljazeera.com/articles/2014/6/23/russia-soviet-victoriesracismandmiracles.html> (12. februar 2015).
38. Sinnott, John. 2013. *For Italy's 'ultras', nothing black and white about football and racism*. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2013/02/21/sport/football/italian-football-racism-milan/> (11. februar 2015).
39. Spaaij, Ramon. 2006. *Understanding Football Hooliganism*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
40. Sportal. 2014. *Mendy in Kostić sta si podala desnici in rekla ne rasizmu*. Dostopno prek: [http://www.siol.net/sportal/nogomet/slovenija/novice/2014/05/postopki\\_zoper\\_kostica\\_mendyja\\_in\\_kosanovica\\_ustavljeni.aspx](http://www.siol.net/sportal/nogomet/slovenija/novice/2014/05/postopki_zoper_kostica_mendyja_in_kosanovica_ustavljeni.aspx) (18. februar 2015).
41. Sputnik. 2013. *Putin signs Anti-hooligan Bill into Law*. Dostopno prek: <http://sputniknews.com/sport/20130723/182382914.html> (11. februar 2015).
42. The Telegraph. 2013. *How Uefa has dealt with racism compared to other issues*. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/sport/football/teams/england/9614255/How-Uefa-has-dealt-with-racism-compared-to-other-issues.html> (11. februar 2015).
43. UEFA. 2005. *Unite against racism in European Football: Uefa guide to good practice*. Dostopno prek: [http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/uefa/UEFAMedia/258797\\_DOWNLOAD.pdf](http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/uefa/UEFAMedia/258797_DOWNLOAD.pdf) (11. februar 2015).
44. --- 2006. *Tackling racism in club football: A guide for clubs*. Dostopno prek: <http://www.uefa.org/newsfiles/459063.pdf> (11. februar 2015).
45. --- 2013. *Disciplinary Regulations: Edition*. Dostopno prek: [http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/95/84/21/1958421\\_DOWNLOAD.pdf](http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/95/84/21/1958421_DOWNLOAD.pdf) (11. februar 2015).
46. --- 2014. *About UEFA*. Dostopno prek: <http://www.uefa.org/about-uefa/news/newsid=2052238.html> (28. februar 2015).
47. --- 2015a. *Anti-racism*. Dostopno prek: <http://www.uefa.org/socialresponsibility/antiracism/index.html> (11. februar 2015).
48. --- 2015b. *UEFA Executive Committee Declaration against Racism*. Dostopno prek: <http://www.uefa.org/newsfiles/379953.pdf> (11. februar 2015).
49. --- 2015c. *IX. Resolution: European football united against racism*. Dostopno prek: [http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/EuroExperience/uefaorg/Anti-racism/01/95/54/81/1955481\\_DOWNLOAD.pdf](http://www.uefa.org/MultimediaFiles/Download/EuroExperience/uefaorg/Anti-racism/01/95/54/81/1955481_DOWNLOAD.pdf) (11. februar 2015).

50. --- 2015d. *No to Racism*. Dostopno prek: <http://www.uefa.org/social-responsibility/respect/no-to-racism/index.html> (28. februar 2015).
51. Velikonja, Mitja, Peter Stanković in Gregor Starc. 2009. *Kalejdoskop športa: uvod v športne študije*. Maribor: Aristej.
52. Vrabec, Aljaž in Matej Grošelj. 2014. *V ospredju kletvice najhujših oblik in rasizem*. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/sport/nogomet/v-ospredju-kletvice-najhujasih-oblik-in-rasizem> (18. februar 2015).
53. Walker, Shaun. 2014. *Russian football still in denial over its racism problem*. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/football/2014/oct/18/manchester-city-russia-racism-yaya-toure-cska-moscow> (11. februar 2015).
54. Zakrajšek, Rok. 2014. *Navijaške skupine v nogometu in socialna identiteta*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
55. Zirin, Dave. 2005. *What's My Name, Fool? Sport and Resistance in the United States*. Chicago: Haymarket Books.
56. --- in John Wesley Carlos. 2011. *The John Carlos Story: The Sports Moment That Changed the World*. Chicago: Haymarket Books.
57. Zore, Miran. 2011. *Rasizma ne potrebujemo*. Dostopno prek: <http://www.nogomania.com/Slovenski-Nogomet/Ekipa/Olimpija/Novica/Rasizma-ne-potrebujemo.aspx> (18. februar 2015).

## **PRILOGE**

### **PRILOGA A: Intervju z generalnim sekretarjem NZS Alešem Zavrlom**

**Primerov rasizma v slovenskem nogometu je malo oziroma jih še največ beležimo iz zadnjega obdobja, predvsem iz kratkega obdobja, ko so rasistične žaljivke letele na temnopoltega igralca Maribora Jean-Philippa Mendyja.**

Po osamosvojitvi, v zgodovini slovenske lige, so že igrali tujci. V zadnjih 10 letih so se začeli pojavljati tujci drugih ras. Prej so bili to večinoma igralci iz območja nekdanje Jugoslavije, z redkimi izjemami. Takrat je bilo mogoče zaznati težave na nacionalni osnovi. Daleč od tega, da bi šlo za hujše oblike nacionalizma. Rasizem je eskaliral v zadnjem obdobju. Primerov na tekmah je malo. So pa zelo razvpiti in medijsko podkrepljeni.

#### **Kako se problematike loteva Nogometna zveza Slovenije?**

Treba je ukrepati na dveh glavnih linijah. Ena je preventiva, izpostavljanje pozitivnih vrednot, finančno podpiranje projektov, zavedanje in vzpostavljanje ničelne tolerance. Druga zadeva so tekme, dogodki, kar se zgodi na tekmah, tam pride do disciplinskega ukrepa. Imamo kazensko zakonodajo, morali bi ukrepati pristojni organi, gre pa za njihovo oceno. To so drugi postopki. S strani Uefe in NZS se lahko disciplinsko ukrepa, drugi del pa je preventivni. Imamo še dodatne ukrepe. Namenjeni so preprečevanju. Mi smo to sprejeli po usmeritvah Uefe in Fife, sodniki imajo navodila, kako ukrepati. Sodnik ima pravico prekiniti tekmo zaradi kakršnihkoli zadev zunaj igrišča, imajo postopek, kako ukrepati, kako se umirja navijače ... V Sloveniji smo imeli nekaj primerov, tako kot na ravni Uefe.

#### **Zakaj sodniki ne ukrepajo in prekinijo tekem?**

Ukrepi morajo biti recipročni. Rasizem je kršitev, ki jo je treba prijaviti. Prav je, da so klubi kaznovani. Odgovornost gre vedno na klub, zvezo, reprezentanco. Treba je oceniti, kakšni so ukrepi. Če nekdo vrže bananin olupek, je to huda zadeva, ampak ni zadeva, da bi se tekma prekinila. Gre za presojo sodnika, vedno pride zadeva do njega. Tekmo lahko



prekine sodnik in policija. Pri nas jo je prekinil Perić, odločil se je po večkratnem ponavljanju (tekma med Olimpijo in Mariborom). Koliko je to učinkovito, je drugo vprašanje. Če sodnik prekine tekmo, je to disciplinski ukrep.

**Čemu sploh takšno obnašanje navijačev? Menite, da na to vplivajo tudi razmere v ligi, klubu, konec koncev tudi v sami družbi?**

Faktorjev je veliko. Politika kluba, slabi rezultati ... Navijaške skupne so realnost evropskega in svetovnega nogometa. Treba se je z njimi ukvarjati, treba je imeti jasna pravila, treba je izločati posameznike, ki so škodljivi. V Sloveniji smo nekje na pol poti, če vprašate mene. Imamo kar nekaj težav na nekaterih tekmah. Določenih zadev nismo uspeli izločiti. Ne gre samo za rasizem, veliko je verbalnega nasilja, nasilnega vedenja, pirotehničnih sredstev. Mi moramo odigrati svojo vlogo, klubi jo morajo, varnostne službe in policija pa tudi. Pa drugi organi, ko pride do takšnih kršitev, da je treba izpeljati postopke. Od tu naprej zadeva ni učinkovita. Nogomet ne more sam tega rešiti. Veliko delamo in se pogovarjamo s policijo. Navijaške skupine imajo svoje zakonitosti delovanja, mnenjske voditelje, ki niso najbolj pozitivni. So realnost, s katero se je treba ukvarjati. Če klubi slabo delujejo, potem so zamere, potem hitreje eskalira. V Slovenij na žalost nekateri škodijo svojemu klubu na ta način. Ena linija je komunikacija, klubi morajo več narediti. Maribor dobro sodeluje z Violami, Green Dragonsi so trenutno v hudem sporu z Olimpijo.

**Lahko nogometni klub tu kaj stori? Viole se verjetno drugače obnašajo tudi zaradi izkušenj v evropskih tekmovanjih, ugleda kluba in stanja.**

V osnovi ima klub veliko odgovornost, katerega so navijači. Kako bo prodajal, razdeljeval vstopnice. Če so na različnih bregovih, navijači in klub, je to zelo težko. Navijači so faktor. Navijači v Evropi se drugače obnašajo. V Evropi so Viole mogoče prižgale pet bakel, v Sloveniji pa recimo 500. Kazni tam so drugačne.

**Uefa daje priporočila, usmeritve, imajo svoje pravilnike ipd. Ali morajo nacionalne zveze to upoštevati v celoti ali jih lahko prilagajajo glede na svoje razmere, lige, potrebe?**

Eno so usmeritve, ki so nam, nacionalnim zvezam, vsem skupne. Potem imamo zadeve, ki so obvezne in jih moramo implementirati. So zadeve, ki so priporočila. Kar se tiče evropskih tekem, so v veljavi pravila Uefe. V naših pravilih so upoštevana določena

priporočila in točke, ki jih moramo upoštevati in implementirati. To izhaja iz statuten Uefa in Fife, predvsem gre za disciplinske ukrepe.

**Kaj pa protirasistične kampanje? Kako jih vi vidite? Se strinjate z nekaterimi, ki menijo, da so dobre v smislu ozaveščanja in svetovanja, hkrati pa slabe, ker ne pride do konkretnih ukrepov?**

S tem se ne strinjam. Mislim, da se je zavedanje, da rasizem ni sprejemljiv, da se zadevi ne pogleda stran, spremenilo in se to odpravlja. Kampanje in preventiva sta vezana na družbo, da se vzpostavi kritičen odnos do zadev, da je treba ukrepati. Enako kot pri nasilju, treba je ukrepati preventivno in ne, ko se zgodi.

**Rasizem je družbeni problem. Treba je upoštevati zgodovino in socialno ozadje. Se strinjate s tem?**

Kar se tiče zgodovinskega konteksta je zelo pomembno, kako so se družbe razvijale. Zakaj je pri nas v blagi obliki? Po padcu železne zaves in spremembi družbenega sistema so dostikrat na dan prišli desni ekstremisti. Ti so nastrojeni proti drugim nacionalnostim, drugim rasam. To je družbeni odraz. Tako kot je nogomet najbolj razširjen šport, je jasno, da je nogomet odraz družbe. V Sloveniji in tudi drugod je bilo manj rasističnih problemov, kot je bilo žalitev na nacionalni osnovi. Družba se odziva na različne načine. V vzhodnem delu se desni ekstremizem bolj kaže. To je na primer vidno v Ukrajini. In to gre do navijaških skupin.

**V zadnjih petih letih ali nekaj več, je v Sloveniji igralo (in še igrajo) kar nekaj temnopoltih nogometašev. Tudi mediji, ne samo pri nas, ampak po celotni Evropi, bolj poročajo o primerih rasizma v nogometu.**

Prej ni bilo toliko igralcev. V Sloveniji smo jih lahko prešteli na prste ene roke. Bolj se vzpostavlja ničelna toleranca v družbi, mediji prej niso toliko pisali o tem. Mediji bolj povzamejo zadeve, povzamejo jih, ker se prag tolerance spušča. Pojavi so bili in bodo, to je v naravi družbe. To so nesprejemljivi odkloni, ki niso prevladujoči. Med skupinami je veliko razlik, med huligani, ultrasi, bolj zmernimi ...

**Kaj pa zakonodaja v tovrstnih primerih? Anglija je za večino držav lahko zgled, kar se tiče ureditve tovrstne problematike. Kaj menite o naši zakonodaji?**

Sprejeli so ustrezno zakonodajo, ki to podpira. Naša ni najboljša s tega vidika. Preveč odgovornosti nalaga organizatorju, policija opazuje v ozadju, ukrepa v hujših primerih. V Angliji je zadeva jasna. Policija lahko ukrepa na podlagi posnetkov. Kolikor je meni znano, se v Sloveniji posnetke gleda, gledata jih policija in varnostna služba. V osnovi je odgovornost organizatorja, da zaprosi za pomoč policije. Z morebitno spremembo zakonodaje bi se morala povečati učinkovitost. Problem je na kakšnih stadionih, saj niso vsi opremljeni s kamerami. Policija za svoje potrebe montira kamere na bolj rizičnih tekmah. Tretja zadeva je bolj odločno ukrepanje policije, po njihovem mnenju je potrebna pravna podlaga. Veliko je treba delati na preventivi, da se izloča takšne ljudi, ki hodijo na stadione in se obnašajo družbeno nesprejemljivo. Zato je stvar pomembna. Včasih ni tako enostavno reči klub je kriv, ker spusti navijače na stadion. Zadeva je večplastna. Ne sme se prekiniti komunikacije, treba je iskati rešitve. Peščica škodi svojemu klubu. Treba se je vprašati, kakšne so pravice večine, ki pride miroljubno na tekme? V vseh teh kampanjah je treba izpostavljati pozitivne vrednote.

## **PRILOGA B: Disciplinski predpisi Uefe**

Po pravilniku so subjekti disciplinske moči Uefe vse njene članice in njeni uradniki, ekipe in njihovi uradniki, uradniki na tekmi, igralci, vse osebe, ki jih na funkcijo določi Uefa (2).

Disciplinski ukrepi so: opozorilo, ukor, globa, razveljavitev rezultata tekme, ponovitev tekme, odbitek točk za nazaj ali vnaprej, ukaz o predaji tekme, igranje za zaprtimi vrati, delno ali polno zaprtje stadiona, igranje tekme na nevtralnem igrišču, prepoved registracije igralcev za tekmovanje pod okriljem Uefe ... (3).

Pravilnik predvideva, da kazen ne sme biti manjša od 100 in ne višja kot milijon evrov, pri posameznikih pa ne več kot 100.000 evrov. Zgoraj omenjene ukrepe lahko disciplinska komisija kombinira (npr. denarna kazen in igranje za zaprtimi vrati).

Drugo poglavje pravilnika, ki obravnava prekrške, v četrtem členu veleva, da vsaka oseba, ki je subjekt disciplinske moči Uefe in žali človekovo dostojanstvo posameznika ali skupine na podlagi rase, barve kože, religije ali etnične skupine, dobi kazen prepovedi igranja vsaj na desetih tekmah ali določeno obdobje neigranja ali kakršno drugo primerno kazen (7).

Če se ena ali več članic zvez ali podpornikov kluba vplete v obnašanje, navedeno v odstavku zgoraj, se odgovornega kaznuje minimalno z delnim zaprtjem stadiona. A) Drugi prekršek se kaznuje s kaznijo ene tekme pred praznimi tribunami in kaznijo 50.000 evrov. B) Ponavljajoči se prekrški se kaznujejo z več kot eno tekmo brez gledalcev, zaprtjem stadiona, predajo tekme, odbitkom točk, izključitvijo iz tekmovanja (7)

Če okoliščine primera tako zahtevajo, lahko kompetentno disciplinsko telo zvezo ali klub kaznuje z dodatnimi kaznimi, kot so na primer igranje ene ali več tekem pred praznimi tribunami, zaprtje stadiona, predaja tekme, odvzem točk, izključitev iz tekmovanja (7)

Če tekmo prekine sodnik zaradi rasističnih in/ali diskriminatornih prekrškov, lahko tekmo razglasi za predano (7)

Zgoraj navedeni ukrepi se lahko kombinirajo s specifičnimi direktivami, s katerimi ciljajo na soočanje s prekrškom (7)

Vsakršno ideološko, politično in religijsko propagiranje je prepovedano (7)

#### **PRILOGA C: IX. resolucija: Evropski nogomet družno proti rasizmu**

1. Statut Uefe predpisuje, da je glavni cilj promocija nogometa po celi Evropi v duhu miru, razumevanja, fair-playa in brez kakršnekoli diskriminacije
2. Enajst ključnih vrednost Uefe vsebuje obvezo, da bo Uefa prevzela ničelno toleranco proti rasizmu
3. Teh 11 vrednot oznanja, da mora biti nogomet zgled. Nogomet povezuje ljudi in presega razlike. Spoštovanje je temeljno načelo igre.
4. Evropski nogomet je enoten v prepričanju, da morata biti rasizem in vsakršna oblika diskriminacije odstranjena iz nogometa za vselej.
5. Uefa in njene članice bodo delovale skupaj v tej nameri. Vpeljati je treba strožje sankcije za vse oblike rasistične obnašanja, ki vplivajo na igro.
6. Sodniki naj ustavijo, prekinejo ali celo odpovedo tekmo, če pride do rasističnega incidenta. Po pravilniku Uefe bo tekma najprej prekinjena, gledalce se bo opozorilo. Nato bo tekma prekinjena. In nazadnje, po posvetovanju z varnostno službo, bo tekma odpovedana. V tem primeru odgovorna ekipa tekmo preda.
7. Vsak igralec ali ekipa, ki bo spoznan kriv rasističnega prekrška, bo kaznovan z vsaj desetimi tekmami

8. Če se navijači kluba ali reprezentance vključijo v rasistično obnašanje, mora to biti kaznovano z delnim zaprtjem stadiona (prvi prekršek). Če gre za drugi prekršek, se to kaznuje z zaprtjem celega stadiona in denarno kaznijo. Navijači, ki so spoznani za krive, morajo biti kaznovani s prepovedjo obiska tekem s strani lokalnih avtoritet.
9. Klubi in zveze morajo poskrbeti za programe ozaveščanja in se spopasti z rasizmom. Disciplinske kazni morajo biti znane, pri tem jim lahko pomagajo antirasistične organizacije. Izobrazba bo pomagala nogometu in družbi, da problem postane znan.
10. Igralci in nogometaši morajo voditi boj proti rasizmu. Govorite o tem – to je del dolžnosti do nogometa.
11. Uefa je predana strogemu sankcioniranju in politikam ozaveščanja, vse nacionalne zveze podpirajo implementacijo teh politik z ozirom na domače okoliščine. Nogomet je vodenje, na in ob igrišču. Evropski nogomet je združen proti rasizmu. Pokažimo rasizmu stop. Zdaj.

## **PRILOGA C: Deklaracija izvršnega odbora UEFA proti rasizmu**

Podpisana 15. decembra 2005 v Nyonu, ko jo je sprejel izvršni odbor Uefe. V deklaraciji kategorično obsojajo vse tipe rasizma in ponavljajo politiko ničelne tolerance proti vsem oblikam diskriminacije znotraj evropskega nogometa. Spopadanje z rasizmom je glavna prioriteta: rasizem in diskriminacija imata korenine v družbi, a sta pogosto artikulirana skozi šport. Ponavlja, da je boj proti rasizmu in diskriminaciji boj vseh udeležencev in poziva vse člane nogometne družine, da družno stopijo v akcijo. Zavezana je, da izboljša uporabo informacij, izobrazbo in treninge, da dvigne zavest problema in prepreči rasizem in diskriminacijo. IO poziva sodnike, delegate in trenerje, da spremljajo obnašanje igralcev in navijačev ter izpolnijo obvezo, da kaznujejo in prijavijo vsakršno obliko rasizma. Prosi nacionalne zveze, lige in moštva, da so proaktivna s tem, ko »uporabijo« 10 točk (VIR!!!)

V deklaraciji pozivajo navijači, naj obsojajo rasizem in prijavijo tovrstna dejanja. Ob tem pohvali FARE, dobro delo navijačev in etničnih manjšin v boju proti rasizmu v nogomet.

Še eden pomemben dokument je UEFA guide to goodpractice (Uefin vodič do dobre prakse). Nastal je v sodelovanju UEFA in FARE po UniteAgainstRacism konferenci na

Stamford Bridgeu 5. marca 2003. Cilj vodiča je prikaz najboljših antirasističnih aktivnosti, želja pa, da se dobra praksa razširi in se razvijejo novi pristopi in rešitve.

## **PRILOGA D: Intervju z Marcosom Tavaresom, napadalcem NK Maribor**

### **Kakšno je vaše mnenje o rasizmu v evropskem nogometu?**

Škoda. Par ekip oziroma njenih navijačev to počne tudi v Sloveniji. To je velika škoda. Jaz ne pustim, da to vpliva name, da se me stvari zunaj igrišča dotaknejo. Škoda, ker ti ljudje tako razmišljajo. Bog je ustvaril celotno človeštvo. Mene se rasizem ne dotakne in ne tiče.

### **Kakšen je občutek, kako se počutite vi in vaši soigralci, ki prav tako prihajajo iz drugih okolij, ko vas navijači žalijo zaradi druge rase, kulture?**

Pri meni je tako, pride skozi eno uho in gre skozi drugo ven. So pa igralci, ki se jih to dotakne, so jezni, obremenjeni. Meni to ne spreminja življenja, niti me ne zanima, kot sem že prej rekel.

### **Ste bili kdaj tarča rasizma?**

Ne. Ko igramo, so me navijači včasih žalili, ampak recimo v Ljubljani ali Mariboru nisem imel težav.

### **Menite, da je to tudi zaradi vašega ugleda, ki ste si ga zgradili v Sloveniji kot nogometaš? Tu ste že nekaj let in ste eden najboljših posameznikov slovenske lige. Številni navijači pravzaprav pravijo, da niso rasisti, ampak z žaljenjem želijo le vplivati na nasprotnike. Se strinjate?**

Mislim, da to počnejo zaradi tega. Tudi v Braziliji so težave z rasizmom. Brazilija je država, ki ima vse kulture in barve, pa ima kljub temu to težavo. Jaz, hvala bogu, nisem imel težav s tem, nisem bil v takem položaju. Sem nogometaš, ljudje me bolj spoštujejo, tudi to vpliva.

### **Mislite, da so se stvari v zadnjih letih spremenile na tem področju?**

Mislim, da so se. Jaz nisem imel težav, ne vem pa, kakšne težave so imeli in jih imajo drugi ljudje.